

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
Eraõiguse instituut

Katrin Kaljuvee

**ÕIGUSLIKUD VÄLJAKUTSED AUDIOVISUAALSETE TEOSTE KASUTAMISEL
KAABELLEVIVÕRGUS**

Magistritöö

Juhendaja:
Aleksi Kelli, PhD

Tallinn
2013

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Audiovisuaalsed teosed autoriõigusliku kaitse objektina	10
1.1. Autoriõiguse eesmärk ja põhilised süsteemid	10
1.2. Õiguste omajate ja kasutajate huvide tasakaalu leidmine	14
1.3. Audiovisuaalsete teoste kasutamine kui kaabelleviteenuse sisu	17
2. Autori varalised õigused ja nende teostamine audiovisuaalsete teoste puhul.....	22
2.1. Erinevused autoriõiguse süsteemide vahel	22
2.2. Varaliste õiguste loovutamine	24
2.3. Eesti regulatsiooni spetsiifilisus	26
2.4. Litsentsilepingud praktikas.....	28
2.5. Teenuste vaba liikumise põhimõtte kohaldumine televisiooniteenustele.....	33
3. Autoritasude määrad ja tasu maksmise mehhanism	39
3.1. Õiglane tasu	39
3.2. Kollektiivse esindamise organisatsioonid	43
3.3. Kaabelleviteenus: kas edastamine või taasedastamine?	48
Kokkuvõte	55
Legal challenges on using audiovisual works in cable television networks. Summary	61
Kasutatud kirjandus	66
Kasutatud normatiivaktid	72
Kasutatud kohtupraktika	72

Sissejuhatus

Enamus meist vaatab igapäevaselt televiisorit ning paljudel on lisaks päevauudiste vaatamisele kujunenud välja mõne lemmikseriaali vaatamise harjumus või siis lülitatakse ümber mängufilme näitavale telekanalile. Olenemata sellest, millist telekanalit me parajasti televiisorist jälgime, kõik nad sisaldavad vähemal või suuremal määral audiovisuaalseid teoseid. Samuti on tõsi, et enamik meist on mõne kaabelvioperaatori kliendid ning televisiooniprogrammid jõuavad meie koju seega valdavalt kaabeltelevisiooni teenuse vahendusel.

Euroopa audiovisuaalsete teoste tööstus on viimaste aastakümnete jooksul oluliselt arenenud ning kiire areng jätkub selles valdkonnas ka lähitulevikus.¹ Areng on märkimisväärne isegi väikses Eestis. Kui mujal Euroopas oli 1990ndate aastate alguseks teinud kaabeltelevisioon juba läbi mitmeid arenguid ning vastava teenuse vahendusel vaatasid telekanaleid sajad tuhanded lõppkasutajad, siis Eestis algas kaabeltelevisiooniteenuse osutamine 1991. aastal Elekterside Inspektsiooni (alates 1998. aastast Sideamet)² loomisega, mil hakati väljastama esimesi kaabeltelevisiooniteenuse osutamise lubasid. 2005. aastaks oli saanud nullist kaabeltelevisiooniteenuse kasutajast 202 000 vaatajat³. Ajavahemikus 2005.a - 2011.a kasvas vaatajate arv veel oma korda 350 000-ni⁴, mis protsendina väljendatult on tähelepanuväärne areng: 73% kasvu 6 aasta peale ehk 12%-diline turukasv iga aasta kohta. Kui vaadata kaabeltelevisiooniteenust Euroopa mastaabis, siis on numbrid aukartust äratavad: juba 2009. aasta seisuga vaatas Euroopas kaabeltelevisiooni vahendusel telekanaleid 60,1 miljonit majapidamist.⁵

Nagu eeltoodust nähtub, on selle valdkonna kasv olnud ülikiire ning seejuures tuleb märkida, et areng ei seisne üksnes turu märkimisväärses kasvus, vaid ka üha uute teenuste pakkumises. Nii ei tundud Eestis kuni 2005. aastani, mil AS Starman alustas esimesena vastava teenuse pakkumist, veel sisuliselt isegi digitaalset kaabeltelevisiooni⁶. Kuni sinnamaani pakuti teenuseid üksnes analoog-kaabeltelevisiooni vahendusel, kus tehnilised võimalused olid vägagi piiratud nii pakutavate telekanalite arvu kui loomulikult kvaliteedi

¹ P. Kamina, Film Copyright in the European Union. Cambridge University Press, 2002, lk 1.

² Konkurentsiameti sideteenistuse aastaraamat, Sideamet – 10 aastat, lk 2.

³ Konkurentsiameti aastaraamat 2008, lk 43.

⁴ Konkurentsiameti aastaraamat 2011, lk 46.

⁵ Analysis for the global television content and delivery industry, volume 19 / issue 3, lk 21. Informa UK Ltd, February 7, 2011.

⁶ Starman tõi Tallinnas ja Harjumaal turule digitelevisiooni. Eesti Päevaleht internetiväljaanne, 5. september 2005.

ja lisateenuste osas. Digitaaltelevisioon tõi endaga kaasa võimaluse viia vaatajani kümneid kordi rohkem kanaleid ja teha seda senisest oluliselt parema kvaliteediga. Samuti tekkis võimalus pakkuda juurde arvukalt lisateenuseid, näiteks elektroonilise telekava vaatamise võimalus ning kanalite vaatamise võimalus teemapakettide või lausa üksikute valik-kanalite kaupa, samuti telekanalite kättesaadavus HD-formaadis, mis võimaldab vaatajale ennekuulmatut heli- ja pildikvaliteeti. 2007. aastal tõi Elion Ettevõtted AS turule kaabellevivõrgu vahendusel pakutava elektroonilise videolaenutuse teenuse⁷ (ingl. k. *video on demand*) ning 2011. aastal telesaadete ja filmide järelvaatamise võimaluse (ingl. k. *catch up*), milliseid teenuseid hakkas seejärel 2012. aastal pakkuma ka AS Starman⁸.

Nii tehnoloogia kui vaatajate arvu seisukohalt on selles valdkonnas tänaseks tehtud hüpe, mis 30 aastat tagasi oleks ilmselt tundunud uskumatuna isegi Euroopa juhtivatele kaabellevioperaatoritele. Kaabeltelevisiooni teenuse olemus ja vaataja ootused sellele on tänaseks tundmatuseni muutunud. Kaabeltelevisiooni teenust reguleeriv õiguslik regulatsioon seevastu pärineb aga sisuliselt aastast 1948, mil Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni⁹ lisati kinematograafiateosed ehk teisisõnu esimene viide audiovisuaalsetele teostele selles mõistes, nagu meie seda täna mõistame filmide või saadetenähtena.

1886. aastal vastu võetud Berni konventsiooni esimene versioon sisaldas endas juba vähemalt poole konventsioonis täna nimetatud teostest, täpsemalt raamatud, brošüürid ja teised kirjutised, draama- või muusikalised draamateosed, muusikateosed tekstiga või ilma tekstita, joonistus-, maalikunsti-, skulptuuri-, graveerimis- ja litograafiateosed, illustratsioonid, plaanid, visandid geograafia, topograafia, arhitektuuri või teaduse valdkonnas, samuti tõlked. 1908. aastal Berliinis tehtud muudatused lisasid konventsiooni loetellu enamuse ülejäänud teoste kategooriatest – koreograafiateosed ja pantomiimateoseid, arhitektuuriteosed, fotograafiateoseid, kujutava kunsti teosed. 1928. aastal Roomas tehtud muudatustega lisandusid loengud ja muud samalaadsed teosed ning alles 1948. aastal Brüsselis tehtud muudatustega lisati kinematograafiateosed.¹⁰

⁷ Elion tõi turule uude kuutasulise videolaenutuse teenuse. Elion Ettevõtted AS-i koduleheküljel, uudised ja artiklid, 17. veebruar 2011.

⁸ Starman pakub nüüd digitaalset videolaenutust ja kordusTV-d. Delfi digiuudiste portaal, 2. november 2012.

⁹ Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. – RT II 1994, 16/17, 49.

¹⁰ S. Lewinski, *International Copyright Law and Policy*. Oxford University Press, 2008, lk 125.

Televisiooni areng Euroopas tõi 1961. aastal kaasa teise antud valdkonna olulise konventsiooni – Rooma konventsiooni¹¹, mis reguleerib ringhäälinguorganisatsiooni õigusi ja ülekannetega seonduvat. Teoste ülekandmise definitsioon¹² hõlmab siin siiski selgelt vaid traditsioonilise õhu kaudu edastuse hertsisagedustel, mis tähendab, et konventsioon jättis regulatsiooni alt välja kõik ülekanded kaabelvõrgu vahendusel.

Juba autoriõiguse kaitse algusaegadest, kui tekkisid trükitehnoloogiad, on tehnika areng toonud kaasa uued teoste liigid ja uued kasutusviisid, mis omakorda on esile kutsunud olemasolevate seaduste kohandamise. Laiaulatuslik tehniline areng, mis on leidnud aset pärast Berni ja Rooma konventsioonide vastuvõtmist ja Berni konventsiooni täiendusi, on paratamatult mõjutanud seadusi, mis reguleerivad autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi. Näidetena tehnoloogia arengust võib tuua kaabli kaudu (taas)edastuse tekkimise ja satelliidiülekanded, tarbijale kättesaadava salvestus- ja töötlustehnika arengu (võimaldades paremat kvaliteeti, suuremat kiirust ja rohkem võimalusi, nagu näiteks värvitöötlus ja isiklikuks otstarbeks muusika ja filmide salvestamine), arvutiprogrammide tekke ja andmebaaside üha kasvava osatähtsuse. Tänu neile arengutele, samuti tingituna turgude globaliseerumisest, on autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste majanduslik tähtsus tohutult kasvanud.¹³

Berni ja Rooma konventsioonid ei suutnud üsna pea enam vastata neile vajadustele, mille eelkirjeldatud arengud kaasa tõid. 1980ndate aastate alguse seisuga kõnealuste konventsioonide sätted kas ei reguleerinud üldse või ei reguleerinud piisava selgusega uusi kasutusviise, nagu näiteks edastamine kaabelvõrgus (konventsioonid tunnevad kaabli puhul vaid taasedastamist, mitte aga edastamist). Samuti oli paljudel juhtudel küsitav, kas konventsiooni sätted hõlmavad uut tüüpi teoseid kui autoriõigusega kaitstavaid objekte.¹⁴

Sellest tulenevalt tekkis 1980ndatel aastatel vajadus uute rahvusvaheliste lepete sõlmimiseks ning autoriõigusega seonduvad teemasid tõstatati mitmetel rahvusvahelistel läbirääkimistel. Olulisemaks on siinkohal WTO eelkäija GATT¹⁵ kohtumistel tõstatud

¹¹ Rooma konventsioon. – RT II 1999, 27, 165.

¹² Samas, artikkel 3 (f).

¹³ S. Lewinski, lk 261-262.

¹⁴ Samas, lk 263.

¹⁵ GATT – General Agreement on Tariffs and Trade, Üldine Tolli- ja Kaubanduskokkulepe. Kõik GATT lepinguosaliselised said 01.01.1995 WTO asutajaliikmeteks.

küsimused, millest hiljem kasvas välja TRIPS leping¹⁶. Nimelt tuli mitmete GATT lepinguosaliste arvates täiendada autoriõiguse alast regulatsiooni selliselt, et see arvestaks vahepeal tekkinud teoste uute liikide ja kasutusviisidega. Samas oli ka teisitimõtlejaid ja nii olid mõned lepinguosalisel muudatustele tugevalt vastu. Vastuseis tuli peamiselt arengumaadest, kellest mõned eitasid GATT'i pädevust reguleerida intellektuaalomandit ja soovisid kõigi uute valdkondade läbirääkimistest väljajätmist.¹⁷

USA ja Euroopa Komisjoni püüe arutada Tokyos peetud GATT kohtumisel intellektuaalomandi küsimusi ei olnud edukas.¹⁸ Tugeva vastuseisu osaliseks sa ka Uruguai kohtumisel USA ja Jaapani ning Euroopa Komisjoni poolt esitatud ettepanek hõlmata läbirääkimistesse kogu intellektuaalomandi valdkond.¹⁹

1988. aasta detsembris ja 1989. aasta aprillis peetud kohtumiste tulemusena jõuti aga lõpuks kompromissile. Läbirääkijad jõudsid kokkuleppele järgida autoriõigusliku puudutavates küsimuses nn „Berni lähendamist“, mille kohaselt võeti autoriõigusliku kaitse aluseks Berni konventsiooni viimase versiooni (Pariis 1971) olulised põhimõtted, millele lisati täiendavad autoriõigusliku kaitse elemendid.²⁰

„Berni lähendamisest“ lähtuti kogu TRIPS lepingu läbirääkimiste jooksul. Selle sisu on esitatud TRIPS lepingu artikli 9(1) esimeses lauses, – nn „vastavusklausel“ – mille kohaselt WTO liikmed on kohustatud järgima Berni konventsiooni viimase versiooni olulisi põhimõtteid, täpsemalt selle artikleid 1-21 ja lisa. Samas, ei tekita see säte WTO liikmetele kohustust Berni konventsiooniga ühinemiseks, vaid selle tähendus seisneb Berni konventsiooni teatud sätete integreerimises TRIPS lepingusse.²¹

Kuivõrd TRIPS leping lähtus seega jätkuvalt Berni konventsiooniga seatud põhimõtetest, siis sellega sisuliselt autoriõiguse vallas midagi ei muudetud. Kehtima jäid vananenud sätted Berni ja Rooma konventsioonidest, mis olid juba TRIPS läbirääkimiste ajaks selgelt oma aja ära elanud.

¹⁶ TRIPS – The Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping.

¹⁷ J. Watal, Intellectual Property Rights in the WTO and Developing Countries. First Edition. Springer 2001, lk 19, 24.

¹⁸ Samas, lk 15.

¹⁹ Samas, lk 19.

²⁰ D. Gervais, The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis. Second Edition. Sweet and Maxwell 2003, p. 1.17.

²¹ S. Lewinski, lk 285.

TRIPS lepingule järgnesid mõned Euroopa Liidu direktiivid, millest olulisemad audiovisuaalsete teoste seisukohalt vaadatuna on nn rendidirektiiv, kaabli- ja satelliitlevi direktiiv ning tähtjadirektiiv.

19. novembril 1992 vastu võetud direktiiv rentimis- ja laenutamisosiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas²² (nn rendidirektiiv) näeb ette esitajate, filmitootjate ja ringhäälinguorganisatsioonide laiaulatusliku kaitse. Direktiiv sätestab filmide rentimisõiguse sisseviimise autoriõigusesse ja näeb filmide autoritele ette „õiglase tasu“.

27. septembril 1993 vastu võetud direktiiv teatavate satelliitlevile ja kaabli kaudu taasedastamisele kohaldatavaid autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi käsitlevate eeskirjade kooskõlastamise kohta²³ (nn kaabli- ja satelliitlevi direktiiv) reguleerib kaabli kaudu taasedastamise õigusi. Tegemist on esimese Euroopa Liidu õigusaktiga, mis otsesõnu mainib kaabeltelevisiooniteenust ning sätestab filmi autoritele ja esitajatele ainuõiguse lubada oma teoste edastamist kaabli kaudu.

29. oktoobril 1993 vastu võetud direktiiv autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta²⁴ (nn tähtjadirektiiv) sätestas filmide kaitse tähtaja pikendamise ning tõi lisaks kaasa radikaalse muudatuse senisesse autoriõigusesse, sätestades sõnaselgelt režissööri ühena filmi autoritest.²⁵

Kuigi nimetatud direktiivid on võetud vastu oluliselt hiljem võrreldes Berni ja Rooma konventsioonidega ja selleks ajahetkeks oli Euroopas toimunud juba märgatav audiovisuaalsete teoste tööstuse areng, tuginevad need oma aluspõhimõtelt siiski jätkuvalt konventsioonidele. Samadele vananenud põhimõtetele tugineb ka 11. novembril 1992.a vastu võetud Eesti autoriõiguse seadus²⁶. Eesti autoriõiguslik regulatsioon lähtub audiovisuaalsete teoste regulatsioonis nii eelnimetatud direktiividest kui Berni

²² Nõukogu direktiiv 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamisosiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas. – EÜT L 346, 27/11/1992, lk 0061 – 0066.

²³ Nõukogu direktiiv 93/83/EMÜ teatavate satelliitlevile ja kaabli kaudu taasedastamisele kohaldatavaid autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi käsitlevate eeskirjade kooskõlastamise kohta. – EÜT L 248, 06/10/1993 Lk 0015-0021.

²⁴ Nõukogu direktiiv 93/98/EMÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja ühtlustamine. – EÜT L 290, 24.11.1993.

²⁵ P. Kamina, lk 5.

²⁶ Autoriõiguse seadus. – RT I, 1992, 49, 615; RT I, 28.12.2011, 5.

konventsioonist, millega Eesti ühines esmakordselt 1927.aastal ja taasühines 1994. aastal ning Rooma konventsioonist, millega Eesti ühines 1999. aastal.

Magistritöö autor esitab eeltoodu valguses hüpoteesi, et autoriõiguslik regulatsioon, mis sätestab audiovisuaalsete teoste kasutamise kaabellevivõrgus ja selle eest makstavate autoritasude alused, on vananenud ning ei vasta tegelikkuses väljakujunenud õigussuhetele. Analüüsi tulemusel peab selguma, kas ja millistel põhjendustel vajaks vastav regulatsioon uuendamist.

Hüpoteesi valik on tingitud magistritöö autori poolt praktikas täheldatud probleemidest, millega töö autoril oli rohkelt kokkupuuteid perioodil 2005-2012. Kõnealusel ajavahemikul töötas magistritöö autor kaabelvioperaatori AS Starman teenuste juhi ja juristina, tegeledes igapäevaselt audiovisuaalsete teoste kasutamiseks vajalike läbirääkimiste pidamisega ja vastavate lepingute sõlmimisega nii televisioonikanalitega kui kollektiivse esindamise organisatsioonidega.

Magistritöö on jagatud kolmeks peatükiks, millest esimene käsitleb poolte huvide tasakaalu kui autoriõiguse eesmärki, selle saavutamise võimalusi autoriõiguse süsteemides ning huvide tasakaalu tegelikku jaotust tänases praktikas. Seejärel analüüsitakse audiovisuaalseid teoseid kui kaabeltelevisiooniteenuse põhilist sisu ning filmide autorsust kui vaidlusi tekitavat küsimust.

Töö teine peatükk avab varaliste õiguste sisu erinevates autoriõiguse süsteemides ja selgitab varaliste õiguste loovutamise tähendust. Sellele järgnevalt on analüüsitud audiovisuaalseid teoseid puudutavat spetsiifilist eripära Eesti regulatsioonis, mis kujutab endast sisuliselt mitme süsteemi hübriidi. Edasi kirjeldab teine peatükk praktikas sõlmitavate litsentsilepingute ja regulatsiooni vastuolu, kus praktikas on audiovisuaalsete teoste kasutamise eest õiguste omajatele tasu juba makstud, kuid regulatsioon näeb sellest hoolimata ette veelkordse tasu maksmise kohustuse. Teise peatüki viimane osa analüüsib kaupade ja teenuste vaba liikumise ning õiguste ammendumise põhimõtteid ning nende kohaldumist audiovisuaalsete teoste kasutamisele.

Kolmandas peatükis on juttu täiendavatest küsimustest, mis omavad samuti mõju maksmisele kuuluvate autoritasude kujunemisel ja maksmisel. Esmalt käsitletakse õiglase tasu tähendust ja selle rakendamise seonduvaid probleeme praktikas. Teiseks on juttu kollektiivse

esindamise organisatsioonide teoreetilistest eesmärkidest ning vastavate ühingute tegelikust rollist tänapäevases praktikas. Kolmanda peatüki viimane osa peatub pealtnäha üsna tehnilisel teemal – televisiooniprogrammide edastamise ja taasedastamise olemuse küsimusel – kuid tasude seisukohalt omab seegi küsimus siiski üsna olulist tähtsust.

Töös eristub viis põhilist probleemi, kus esineb selge vastuolu kehtiva regulatsiooni ja praktikaga – litsentsilepingud praktikas, Eesti autoriõiguse seaduse spetsiifiline eripära, õiglase tasu, kollektiivse esindamise organisatsioonid ning edastamise ja taasedastamise regulatsioon.

Töö kujutab endast teoreetilist uurimust, mis põhineb normatiivmaterjali, teaduskirjanduse ja praktika võrdleval analüüsil. Kasutatud meetod on valitud analüütiline ehk deduktiivne. Magistritöö allikatena on kasutatud siseriiklikku ja Euroopa Liidu seadusandlust, rahvusvaheliste konventsioonide tekste, Euroopa Kohtu praktikat ning teaduslikke artikleid. Kesksekte kirjandusallikatena on aluseks võetud S. von Lewinski teos "International Copyright Law and Policy", I. A. Stamatoudi teos "Copyright and Multimedia Works: A Comparative Analysis", P. Kamina teos "Film Copyright in the European Union" ning T. Gillespie teos "Wired Shut: Copyright and the Shape of Digital Culture".

1. Audiovisuaalsed teosed autoriõigusliku kaitse objektina

1.1. Autoriõiguse eesmärk ja põhilised süsteemid

Autoriõiguse kasuks eksisteerib mitmeid filosoofilisi õigustusi, millele juristid, seadusandjad ja isegi õpetlased regulaarselt tuginevad, olles mitteteadlikud nende potentsiaalsest vasturääkivusest.²⁷

Näitena võib siinkohal tuua erinevate lähenemiste vasturääkivuse autoriõiguse eesmärkide tõlgendamisel USA põhiseaduse kontekstis, kus ühest küljest leiab M. Jackson, et autoriõiguse esmaseks põhiseaduslikuks eesmärgiks on motiveerida teoste loomist ühiskonna huvides, mitte teosele autori omandiõiguse tekitamine.²⁸ Sama seisukohta toetab ka R. Betting märkides, et inimesed vajavad majanduslikku motivatsiooni, et olla intellektuaalselt loovad.²⁹ Sellele vastukaaluks asub aga T. Gillespie hoopiski seisukohale, et see on pelgalt autoriõiguslik oletus, nagu oleks autoreid vajalik motiveerida loometegevusele rahaliste vahendite kaudu ja nagu seeläbi hakkaks arvukamalt autoreid rohkem looma.³⁰ J. Ginsburg jällegi nendib, et on ebaselge, kas USA põhiseaduse loojate mõte oli allutada autorite õigused avaliku huvi teenimisele, mille arendamiseks autoriõigus justkui kujundatigi või peeti autori õigusi ja avalikku huvi omavahel võrdväärseteks või peeti neid valdkondi hoopiski omavahel nii kattuvateks, et nende eristamiseks puudus vajadus.³¹

Käesoleva töö autor nõustub antud küsimuses T. Gillespie arvamusega, sest sisuliselt tähendaks M. Jackson'i või R. Betting'u lähenemine, et kunsti ei looda enam kunsti pärast, vaid selleks, et üldse mingi looming tekiks, on vältimatu eeldusena tarvilik seadusega tagatud tasumehhanismide eksisteerimine ja autori kui omandiõiguse subjekti tunnustamine. See teooria ei ühti tegelikkusega, sest on üldteada fakt, et paljud maailmakuulsad kirjanikud, heliloojad ja kunstnikud on oma eluajal olnud avalikkusele tundmatud ja elanud vaesuses.

²⁷ W. Fisher, *Theories of Intellectual Property*, in Stephen Munzer, ed. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, lk 168-200.

²⁸ M. Jackson, *Using Technology to Circumvent the Law: The DMCA's Push to Privatize Copyright*. *Hastings Communications and Entertainment Law Journal* 23, 200, lk 613.

²⁹ R. Betting, *Critical Perspectives on the History and Philosophy of Copyright*. *Critical Studies in Mass Communication* 9.2, 1992, lk 146.

³⁰ T. Gillespie, *Wired Shut: Copyright and the Shape of Digital Culture*. MIT Press, 2007 lk 22.

³¹ J. Ginsburg, *A Tale of Two Copyrights: Literary Property in Revolutionary France and America*. *Tulane Law Review* 64, 1990, 991-1031.

Viimane näitab, et looming on siiski miski, mille kaudu inimene rahuldab vajadust ennast väljendada ning loominguga tegeldaks ka siis, kui selle eest ei oleks tasu ette nähtud. T. Gillespie arvates piisab vaid pilgust sellistele internetilehtedele nagu YouTube, MySpace, Wikipedia või SourceForge mõistmaks, et rahaline kompensatsioon ei ole loomisel ainus või vähemasti mitte kõige kaalukam stiimul. Autorite premeerimine ei ole kunagi olnud autoriõiguse eesmärk – see on üksnes selle eelistatav strateegia.³²

Sellest lähtuvalt oleks autoritasude seisukohalt arvatavasti õigem lugeda autoriõiguse eesmärgiks autorile väljateenitud tasu maksmine tehtud töö eest, kuid mitte tasu sätestamine iseenesest kui selline, et teoseid üleüldse loodaks. On selge, et autor on oma teose loomisele aega pühendanud ja tööd teinud ning kui tema loodud teost kasutavad teised isikud, peab autor selle eest vastavalt ka tasu saama. Samas näevad kehtivad tasumehhanismid teatud juhtudel ette õiguse saada ühe ja sama kasutusviisi eest tasu mitmekordselt ning seda ei saa käsitleda kui tasu saamist vastavalt teose kasutamise ulatusele teiste isikute poolt. Sellised tasuskeemid, kus tasu makstakse korduvalt ühe ja sama kasutusviisi eest, teenivad küll autorite huve, kuid asetavad õiguste kasutajad raskesse olukorda, sest neil ei ole võimalik oma tegevusega kaasnevaid kulusid planeerida. Samuti mõjutab see tarbijaid, kes lõppastmes sellised mitmekordse tasustamise skeemid oma rahakoti arvelt katavad. Autoriõiguse eesmärgiks peaks olema tasakaalu saavutamine nende erinevate huvide vahel.

Tasakaalu leidmise vajadust on rõhutanud enamik uuendusmeelseid autoriõiguse alaseid artikleid, näiteks leiab W. Rumphorst väga tabavalt, et autoriõiguse seadus, mis ühekülgselt lähtub ainult autorite huvidest (ja kahjuks on selle kohta näiteid) on sotsiaalsest lähtepunktist vaadatuna läbikukkunud ja ei teeni isegi autorite endi parimaid huve.³³ Tasakaalu põhimõtte on väga olulisele kohale tõstnud ka Wittem grupi nn mudelseaduse väljatöötamisel osalenud õigusteadlased, kes on mudelseaduse preambulis sätestanud, et autoriõiguse alane seadusandlus peaks aitama saavutada optimaalset tasakaalu ühelt poolt autorite ja õiguste omajate huvide ning teiselt poolt teostele vaba ligipääsu võimaldamise ja teoste kasutamise vahel.³⁴

Tasakaalu, mis tuleb saavutada autoriõiguses, võib traditsiooniliselt kirjeldada järgmiselt: kelle vabadustele tuleks anda eesõigus, kas loojatele või ülejäänud ühiskonnale? Teisisõnu,

³² Y. Benkler, Freedom in the Commons: Towards a Political Economy of Information. Duke Law Journal 52, 2003, 1245-1276.

³³ W. Rumphorst, Fine tuning copyright for the information society. European Intellectual Property Review, 1996, 18(2), lk 81.

³⁴ European Copyright Code, nn Wittem grupi mudelseadus, preambuli 6. lõik.

kuidas saavutada tasakaalu õiguste omajate ja teoste kasutajate huvide vahel? Reaalsus sunnib peale huvirühmade ringi laiendamist: loojad ja esitajad, investorid ja professionaalsed kasutajad (töötajad, kirjastajad, produtsendid ja levitajad), loomeinimesed, erakasutajad jne. Samas aga tuleb meeles pidada, et iga autor kasutab uut teost luues seda, mida ta on õppinud ja kogunud tänu teiste autorite poolt varem loodud teostele ning teiseks, et autoriõiguslik regulatsioon peab toetama teaduse arengut ja kultuuri levikut.³⁵

Niisiis võib kokkuvõtlikult asuda seisukohale, et tänapäeva maailmas peaks autoriõiguse eesmärgiks olema mõlemaid osapooli rahuldava kompromissi – tasakaalu – leidmine.

Eelnevalt oli juttu USA näidetest ja seda mitte juhuslikult. Kui me arutleme teemal, mis käsitleb autoriõigusliku regulatsiooni vastuolu tegelikkusega, ei saa me otsida selle valdkonna uuendamisel tuge konservatiivsest Euroopa Liidu autoriõigusest, mis nagu eelnevalt mainitud, rajaneb oma põhimõtete poolest endiselt 19. sajandi lõpu - 20.sajandi alguse maailmapildil. Niisiis tuleb alternatiivsete lähenemiste leidmiseks pöörduda mujale ja kuivõrd USA-s rakendatav autoriõiguse süsteem läheneb autoriõigusele erinevast vaatevinklist, on lahenduste leidmiseks tihti vajalik analüüsida just sealsele süsteemile omaseid lähenemisi.

Täna sel päeval iseloomustab enamike riikide autoriõiguslikku regulatsiooni kaks peamist süsteemi: anglosaksi või angloameerika *copyright* süsteem ja mandri-Euroopa *author's right* või *droit d'auteur* süsteem. Nad põhinevad erinevatel filosoofilistel alustel ja neil kummalgi on oma erilised tunnusjooned, mis peegelduvad vastava süsteemi omaksvõtnud riikide autoriõiguse seadustes.³⁶

Siinkohal on terminid *copyright* ja *author's right* väljendatud teadlikult ingliskeelsetena, sest mõlema puhul annavad sõnaraamatud eestikeelseks vasteks „autoriõigus“ ja nii ei ole võimalik neid termineid eesti keeles eristada. Nende süsteemide fundamentaalne erinevus peitub just nende ingliskeelsetes nimetustes – *copyright* tähendab otsetõlkes kopeerimisõigust ning *author's right* autori õigust.

Oma otsetõlkes väljendatud nimele vastavalt kujutab *copyright* süsteem endast ei midagi muud, kui teiste isikute õigust teha autori poolt loodud teostest koopiaid. H. Pisuke selgitab

³⁵ R. M. Hilty, S. Nérison, *Balancing Copyright – A Survey of National Approaches*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2012, lk 1-2.

³⁶ S. Lewinski, lk 33.

lähemalt, et 1735. aastal kasutusele võetud termin *copyright* tähendaski algul väga üheselt õigust teha teosest koopiad (i.k. *right to copy*). Hiljem lisandusid ka teised õigused, näiteks õigus teost tõlkida ja teha sellest muid kohandusi, õigust teost avalikult esitada jt. Inglismaal tekkinud ja sealt USA-sse ja teistesse sama õigussüsteemiga (nn *Common Law*) maadesse levinud uus õigus oli ja on ka praegu oma olemuselt ettevõtja õigus.³⁷ S. Lewinski lisab, et *copyright* süsteemi kohaselt on teostel ühiskondliku arengu seisukohalt asendamatu väärtus ning esikohale seatakse loodud teostest üldsusele tekkiv hüve.³⁸

Author's right või *droit d'auteur* süsteem seevastu kujutab autorit sisuliselt teose isana ning autori ja teose vahelist seost kirjeldatakse kui lapse ja lapsevanema suhet. S. Lewinski ütleb tabavalt, et pelgalt loomise fakt loob tugeva sideme autori ja tema teose vahel, mida tuleb kaitsta kui autori vara, olenemata teose väärtusest ühiskonnale.³⁹ Nii antaksegi *author's right* süsteemis autorile sisuliselt ainuõigused oma teosele, eraldades üldsusele väga piiratud õigused teose kasutamiseks.

Mõlemad süsteemid tekkisid 18. sajandil Euroopas ja levisid üle kogu maailma algselt koloniseerimise kaudu ja hiljem suurriikide majandusliku surve mõjul. Sellest tulenevalt tunnustavad *copyright* süsteemi lisaks Suurbritanniale ka tema endised kolooniad, samuti mitmed heaoluriigid, näiteks endised Aafrika kolooniad, Sri Lanka, India, Uus-Meremaa, Austraalia, USA. *Author's right* süsteem on seevastu üle võetud mandri-Euroopas ja tema endistes kolooniates, näiteks endised prantsuse kolooniad Aafrikas, mitmed Ladin-Ameerika riigid ja mõned Aasia riigid.⁴⁰ Euroopa Liidu ja seega ka Eesti autoriõigusliku regulatsiooni kontseptuaalseks aluseks on *author's right* süsteem.

Võrreldes *copyright* süsteemiga, on *author's right* süsteem oma olemuselt väga konservatiivne ja üsnagi jäik ning selgelt keskendunud eeskätt autori heaolule. *Copyright* süsteem on paindlikum ja uuendusmeelsem, kuid kipub samuti arvestama ainult ühe osapoolte huvidega, asetades esiplaanile ühiskonna huvid. Kui arvestada, et kultuuriliselt arenenud ühiskond on meie püsijäämiseks eluliselt tähtis alus, siis ilmselt tuleks eelistada *copyright* süsteemile omast lähenemist. Teisest küljest eeldab jätkusuutlik ühiskond samuti selle üksikute liikmete heaolu, sh autori kui ühiskonna liikme heaolu, mistõttu on oluline arvestada ka *author's right* süsteemi põhimõtteid. Nii jõuame me jälle

³⁷ H. Pisuke, *Autoriõiguse alused*, 2006, lk 14.

³⁸ S. Lewinski, lk 38.

³⁹ Samas.

⁴⁰ Samas.

tagasi küsimuse juurde tasakaalust ehk siis võimalik, et ideaalne autoriõiguslik regulatsioon võiks kujutada endast süsteemi, mis sisaldab endas nii *copyright* kui ka *author's right* süsteemide elemente, mis vastastikku üksteist tasakaalustavad.

Praktikas on need süsteemid juba vastastikku mõningaid jooni teineteiselt üle võtnud, seega on sellise võimaliku „ideaalse” süsteemi tekkimiseks loodud juba ka reaalsed eeldused. Mitmed endised sotsialismimaad, kes klassikaliselt järgivad *author's right* süsteemi, on hiljuti täiendanud oma seadusi mitmete *copyright* süsteemile omaste elementidega. Samas jälle on mitmed *copyright* süsteemi järgivad riigid olnud sunnitud rakendama *author's right* süsteemi elemente, et luua eeldused riigi liitumiseks Berni konventsiooniga või sellel põhineva mistahes hilisema konventsiooniga. Selliste erinevate mõjude tõttu ei järgi enamik riike enam puhtalt üht või teist süsteemi, vaid on tunnustanud teatud elemente ka nn. vastassüsteemist.⁴¹

1.2. Õiguste omajate ja kasutajate huvide tasakaalu leidmine

Ajalooliselt olid autorid enne Berni kirjandus- ja kunstiteoste konventsiooni vastuvõtmist olukorras, kus nende töö viljadele ei olnud tagatud piisavat kaitset ja nad ei saanud oma teoste teiste isikute poolt kasutamise eest tasu, mistõttu oli vajalik vastava valdkonna suhteliselt karm reguleerimine ja autori kui nõrgema osapoole kaitsmine.

Vahepeal on aga maailm oluliselt muutunud ning aastal 1886 vastu võetud Berni konventsioon ja selle põhimõtete alusel 1990ndatel vastu võetud kaabeltelevisiooni valdkonda reguleerivad direktiivid on jäänud sisuliselt muutumatuks. Nagu sissejuhatuses märgitud, on kaabeltelevisiooni areng alates 1990datest olnud märkimisväärne ja teoste kasutamine hüppeliselt kasvanud. See omakorda tähendab, et autorite poolt loodud teoste osatähtsus kaabeltelevisiooniteenuses on muutunud märkimisväärselt ja seeläbi on autorid saavutanud mõjuvõimu õiguste kasutajate üle. Toona kehtestatud autoriõiguslikud põhimõtted toetavad autorite niigi tugevat jõupositsiooni veelgi, seades õiguste kasutaja raske valiku ette, kas tasuda teoste kasutamise eest nõutavat (ja tihtipeale ebamõistlikult kõrget) hinda või loobuda teose kasutamisest üldse.

⁴¹ S. Lewinski, lk 36.

Vaba turumajanduse tingimustes on normaalne, et pooled kas lepivad kokku hinnas ja teevad tehingu või juhul, kui tehing osutub kummalegi pooltest ebamõistlikuks, jääb see sõlmimata. Kaabelvioperaatoritel selline valikuvariant üksikute teoste või õiguste liikide puhul puudub. Kaabelvioperaatori teenusevalikus on telekanalid kui tervikud ning tal puudub võimalus valida, kas üht või teist konkreetset filmi või saadet mõne telekanali kavasse võtta või mitte. Samuti puudub võimalus „liiga kalli” teose eetrisoleku ajaks signaal katkestada, sest lisaks üksikutele telekanali programmis sisalduvatele teostele on autoriõigusega kaitstud ka teleprogramm kui tervik, mida ei ole lubatud mingil viisil muuta ega tervikust osasid nõ välja lõigata.

Seetõttu, isegi kui teatud õiguste omajad nõuavad oma teose kasutamise eest ebamõistlikult suurt tasu, on kaabelvioperaator sunnitud sellega nõustuma, sest vastasel juhul tuleb kogu telekanalist kui tervikust loobuda. Telekanalist loobumine ei ole aga enamasti reaalne, sest kaabelvioperaatori võrguga on ühendatud sajad tuhanded või mõnedel juhtudel miljonid televaatajad ning avalikkuse surve telekanali näitamise jätkamiseks on seega väga tugev. Sellisele survele mitteallumine võib lõppeda kaabelvioperaatorile kas maine kahjustamise või halvemal juhul isegi pankrotistumisega. Õiguste omajad on vastavast situatsioonist teadlikud ning see teadmine annab neile läbirääkimistes jõupositsiooni, mida kehtiv seadusandlus veelgi tugevdab. Näiteks näeb seadusandlus kaabelviõrgus teoste taasedastamise korral ette õiguste kollektiivse teostamise kohustuse, mille kohta on T. Hoeren tabavalt öelnud, et õiguste omajad, eriti kirjanikud ja kunstnikud, on tihti nõrgal positsioonil, kui nad ei saa teostada oma õigusi ilma kollektiivse ühingu abita. Kollektiivne haldamine suurendab makseid õiguste omajatele vähemalt neil juhtudel, kus nad ei oma läbirääkimistel head positsiooni.⁴²

Õiguste omajate jõupositsioon läbirääkimistel ja selle ärakasutamine ei ole teoreetiline probleem, vaid on juba tekitanud suuri probleeme nii Eestis kui mujal maailmas. 2008. aastal kadus näiteks 1,5 miljonil Time-Warneri kaabeltelevisiooniteenuse vaatajal USA-s kuuks ajaks viieteistkümne kohaliku telekanali signaal.⁴³ 2007. aastal kadus 700 000 Mediacom'i kaabeltelevisiooniteenuse vaatajal kaheteistkümnes USA osariigis peaaegu terveks kuuks 23 telekanali pilt.⁴⁴ 18. veebruaril 2011, kui Univision lülitas välja oma signaali, kadus telepilt

⁴² T. Hoeren, The Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society. European Intellectual Property Review, 1995, 17(10), lk 512.

⁴³ M.L. Katz, An Economic Analysis of Consumer Harm from the Current Retransmission Consent Regime, 2009, lk 44.

⁴⁴ Samas, lk 43.

7000 Rhode Island'i majapidamisest kolmeks kuuks.⁴⁵ Kõik need katkestused on kaabellevi- või satelliidioperaatori ja ringhäälinguorganisatsioonide vaheliste läbirääkimiste ebaõnnestumise tagajärjed.⁴⁶ USA kaabellevioperaatorid usuvad, et tänane regulatsioon, mis on püsinud üldjoontes muutumatuna alates 1992. aastast võimaldab õiguste omajatel kasutada läbirääkimistaktikaid, mis lõppkokkuvõttes kahjustab eelkõige tarbijate huve. See tähendab, et on aeg kaaluda regulatsiooni muutmist.⁴⁷

Sarnaseid näiteid on tuua ka Eestist: 12. jaanuaril 2009 lõpetasid kaabellevioperaatorid AS Starman ja AS STV populaarseima venekeelse telekanali Pervõi Baltiskii Kanal näitamise. Põhjus seisnes ebamõistlike hinnatingimuste seadmises õiguste omajate poolt: „Starman ei saa leppida MTÜ Balti Autorite ja Leviliidu nõutava 300-protsendilise hinnatõusuga kanalite levitamiseõiguse jätkamiseks”.⁴⁸

Eeltoodud näited puudutavad läbirääkimisi ringhäälinguorganisatsioonidega, kuid samasugune positsioon on ka autoreid esindavatel kollektiivse esindamise organisatsioonidel ning praktikas on esinenud juba ka olukordi, kus pingelised läbirääkimised kollektiivse esindamise organisatsiooni ja kaabellevioperaatori vahel on samuti ähvardanud viia telekanalite väljalülitamiseni. Kuna kollektiivse esindamise organisatsioonid esindavad aga mitte üht telekanalit, vaid terve teatud grupi õiguste omajate huve, siis sarnase konflikti tekkimine sellistes läbirääkimistes tähendaks vältimatult mitmete, kui mitte kõigi vastava kaabellevioperaatori valikus olevate telekanalite väljalülitamist.

Õiguste omajate jõupositsiooni probleemi on välja toonud ka T. Gillespie, kes leiab, et tänase autoriõigusliku lähenemise põhiline risk õiguslikult tagatud monopoli tekkimine. Tema sõnul on tema ise või lepingupartner MIT Press ainsad, kellel on õigus tema raamatut müüa, mis tähendab, et ostjatele ei ole turul tasakaalustavat müügijõudu. Nagu kõik monopolid, rõhub see turgu. Aga kuna turul kaubeldavaks kaubaks on kõnealusel juhul informatsioon, siis monopoolse seisundi kuritarvitamine väljendub mitte ainult hinnatõusus ja kauba kättesaadavuse raskendamises, vaid see võib seada ohtu avaliku diskussiooni, demokraatia või

⁴⁵ D. D. McAdams, Full Channel Cuts Deal with Univision to Replace WUNI-TV. TVTechnology, May 16, 2011.

⁴⁶ Amendment of the Commissions Rules Related to Retransmission Consent, Notice of Proposed Rulemaking, 26 F.C.C.R. 2718, 2001, lõik 15.

⁴⁷ M. Burton, Reforming Retransmission Consent. Federal Communications Bar Association. Federal Communications Law Journal, May 2012, lk 4.

⁴⁸ Pärnu Postimees, internetiväljaanne, 12.01.2009, Starmani kommentaar.

lausa kunsti ja kultuuri enda.⁴⁹ J. Cohen märgib siia juurde õigesti, et mudel, mis üritab omavahel siduda teose omandiõiguse ja ühiskondliku arengu, peab eelkõige võtma arvesse teoste avalikku heaolu toetavat iseloomu ning ei tohiks eeldada võrdusmärki avaliku heaolu ja isikliku jõukuse vahel.⁵⁰ Õiguslikult tagatud monopol informatsiooni valdkonnas tekitab riski, et õiguste omajatel on võimalik takistada ideede levikut.⁵¹

Niisiis on õiguste omajatele täna tagatud väga laialdased õigused, mis on sisuliselt andnud neile monopoolse seisundi ning sellise seisundi kuritarvitamise tulemusena on kannatajaks lõppastmes tarbija ja avalik huvi. Teisalt, nagu eespool mainitud, on autor oma teose loomiseks siiski tööd teinud ja peaks selle eest ka väärilist tasu saama. Lahenduseks saab olla vaid eelmainitud tasakaalu leidmine, mis annaks kaabelvioperaatoritele kui õiguste kasutajatele võimaluse teoseid mõistlikel tingimustel levitada ning tagaks omakorda autoritele kui õiguste omajatele nende poolt loodud teoste kasutamise eest ka mõistliku tasu.

1.3. Audiovisuaalsete teoste kasutamine kui kaabelviteenuse sisu

Ühe televisiooniprogrammi sisu moodustavad 100%-dilisel mängu- ja dokumentaalfilmid, saated, reklaamiklipid jne. Autoriõiguslikust seisukohast vaadatuna on need kõik audiovisuaalsed teosed, st põhimõtteliselt absoluutselt kõik, mida me televiisorist kaabelvioperaatori vahendusel igapäevaselt vaatame, kujutab endast audiovisuaalset teost.

Iga teos, olgu siis audiovisuaalne või muu, kujutab endast inimese loometööd, millega kaasnevad selle loojale teatud seadusega kaitstavad õigused. Intellektuaalne omand ehk intellektuaalomand tähendabki õigusi inimese loometöö tulemustele. Intellektuaalne omand sisaldab õigusi seoses:

- kirjandus-, kunsti- ja teadusteostega,
- esitajate poolt teoste ettekannetega, fonogrammidega, raadio- ja televisioonisaadetega,
- leiutistega kõigis inimtegevuse valdkondades,
- teaduslike avastustega,
- tööstusdisainilahendustega,

⁴⁹ T. Gillespie, lk 27-28.

⁵⁰ J. Cohen, Lochner in Cyberspace: The New Economic Orthodoxy of Rights Management. Michigan Law Review 97.2 (1998), lk 560.

⁵¹ T. Gillespie, lk 29.

- kaubamärkidega, teenindusmärkidega ja kaubanduslike nimede ning tähistega,
- kaitsega kõlvatu konkurentsi vastu,
- ja kõiki teisi õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti valdkondades.⁵²

Intellektuaalsel omandil on Euroopa õigustraditsioonis kolm järgmist liiki:

- 1) autoriõigus kirjandus-, kunsti- ja teadusteostele;
- 2) autoriõigusega kaasnevad õigused, mida mõnikord nimetatakse ka naaberõigusteks. Need on teose esitaja, helisalvestise ehk fonogrammi tootja ja ringhäälinguorganisatsiooni õigused ja nn uued, Euroopa Liidu direktiividest tulenevad õigused (näiteks andmebaasi tegija ja filmi esmasalvestise tootja õigused);
- 3) tööstusomand (*industrial property*).⁵³

Autoriõigus on intellektuaalse omandi üks liik.⁵⁴ AutÕS § 4 lg 3 p 9 kohaselt on teosed, millele tekib autoriõigus, muuhulgas audiovisuaalsed teosed. Käesolevas töös on käsitletud autoriõigusi audiovisuaalsetele teostele ning jäetud kõrvale autoriõigusega kaasnevad õigused, kuivõrd viimane moodustab täiesti eraldiseisva ja omamoodi üsnagi keeruka valdkonna.

Audiovisuaalsete teoste definitsiooniga seonduvalt mainib Berni konventsiooni artikkel 2(I) üksnes kinematograafilisi teoseid, jättes teose kui autoriõigusega kaitstava objekti teatud omaduste eksisteerimise nõude ja täpsema defineerimise liikmesriikidele. Siiski mainib Berni konventsioon, et kinematograafilised teosed ei ole mitte ainult need, mida me traditsiooniliselt teame sellistena. Siia alla kuuluvad ka muud teosed, mis on väljendatud kinematograafilisele protsessile analoogse protsessi kaudu.⁵⁵

Kuna kinematograafiliste teoste mõiste sätestab rohkem spetsiifilisi tunnuseid kui audiovisuaalsete teoste mõiste, siis on audiovisuaalsed teosed laiema katvusalaga. Kinematograafilised teosed moodustavad seega audiovisuaalsete teoste alamkategoriat.⁵⁶

⁵² H. Pisuke. (viide 37), lk 9.

⁵³ Samas, lk 11.

⁵⁴ Samas, lk 13.

⁵⁵ I. A. Stamatoudi, *Copyright and Multimedia Works: A Comparative Analysis*. Cambridge University Press, 2002, lk 105.

⁵⁶ Samas, lk 106.

Eesti autoriõiguse seaduse § 33 lg 1 sätestab audiovisuaalse teose definitsiooni järgmiselt: audiovisuaalseks teoseks loetakse mis tahes teost, mis koosneb korrapäraselt seotud kujutistest koos neid saatvate helidega või ilma helideta, ja mis on ette nähtud näitamiseks vastavate tehniliste vahenditega (kinofilm, telefilm, videofilm jne). Niisiis sisaldab Eesti definitsioon endas lisaks Berni konventsioonis esitatud „kinematograafilise protsessi” tunnusele (vastavate tehniliste vahenditega) ka täiendavat viidet „korrapäraselt seotud kujutistele“. Viimast täpsustust, mis viitab audiovisuaalsele teose olulisele omadusele tema tänapäevasemas tähenduses, on siseriiklikus autoriõiguses kasutanud ka teised liikmesriigid. Näiteks defineerib Prantsusmaa autoriõiguse seadus audiovisuaalsed teosed kui „heliga või helita teosed, mis sisaldavad liikuvate piltide jada“. Sellest definitsioonist saab järeldada, et audiovisuaalse teosega on tegemist, kui „liikuvate piltide jada“ on mitte ainult et olemas, vaid on ka ülekaalus.⁵⁷

Suurimaks vaidlusobjektiks autoritasude seisukohalt on audiovisuaalsete teoste puhul tavaliselt filmid. Saade või reklaamklipp luuakse tavapäraselt konkreetse telekanali või telekanalite grupi jaoks, mistõttu on õiguste kasutajate ring siin piiratud ja seega tasuskeemid reeglina üsna selged ja lihtsad. Film seevastu luuakse enamasti suunatuna väga erinevatele kasutusviisidele (kino, videolevi, kaabeltelevisiooniteenus jms), seetõttu on siin õiguste kasutajate ring oluliselt laiem ja sellest tulenevalt ka tasuskeemid keerukamad.

Teose autoriks saab AutÕS § 28 lg 2 järgi olla ainult füüsiline isik või füüsilised isikud. Juriidiline isik Eesti õiguse kohaselt autoriks olla ei saa.⁵⁸ On küll võimalik, et juriidilisele isikule kuuluvad autori varalised õigused, kuid teoste isiklikud õigused on kehtiva seaduse kohaselt ning oma olemusest lähtuvalt autori isikust lahutamatud ning neid ei ole võimalik üle anda.⁵⁹

Filmide autorsus on üks kõige erinevamalt reguleeritud valdkondi autoriõiguse maastikul. Euroopa Liidu õigusaktidega ei ole saavutatud filmi- ja audiovisuaalsete teoste autorsuse mõiste täielikku ühtlustatust.⁶⁰ Täpsemalt, *copyright* süsteemis on ainult produtsent esimese astme autoriõiguse omanik. Režissööri, kaamerameest või mistahes muud teose loomisesse

⁵⁷ I. A. Stamatoudi. (viide 55), lk 104-105.

⁵⁸ H. Pisuke. (viide 37), lk 54.

⁵⁹ A. Kelli, jt, Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal, lk 14.

⁶⁰ Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the question of authorship of cinematographic or audiovisual works in the Community, COM(2002) 691 final. Commission of the European Communities, Brussels, 06.12.2002, lk 13.

panustanud isikut ei tunnustata kinematograafilise teose autorina. Filmis kasutatud stsenaariumi, käsikirja ja muusika autoritele kuulub küll autoriõigus vastavale konkreetsele teosele, kuid mitte kinematograafilisele teosele endale. *Author's right* süsteemis seevastu tunnustatakse kinematograafilise teose (kaas)autoritena kõiki neid isikuid, kes panustasid filmi loomisesse.⁶¹ Kaasautorsus tekib juhul, kui teos koosneb iseseisva tähendusega osadest, mille loojad on igaüks eraldi identifitseeritavad ning kaasautorsusel on oma eripära – igale kaasautorile kuulub autoriõigus nii teosele tervikuna kui ka tema loodud teose osale.⁶²

Filmide kaitse spetsiifiliseks jooneks Euroopas on filmide kahekordse kaitse süsteem, mille eeskujuks on enamikele Euroopa Liidu liikmesriikidele omane mudel. Peamised audiovisuaalsete teoste kaitset reguleerivad direktiivid - rendidirektiiv⁶³ ja tähtjadirektiiv⁶⁴, sätestavad selgelt kaks erinevat õiguste gruppi, millel on erinevad tähtjad: ühelt poolt filmi autori(te) õigused ja teiselt poolt filmi produtsendi õigused.

Artiklis 2(1) sätestab rendidirektiiv, et rentimise ja laenutamise lubamise ja keelamise ainuõigus kuulub järgmistele isikutele:

- autorile tema teose originaalide ja koopiate puhul,
- esitajale tema esitatud teose salvestuse puhul,
- fonogrammi tootjale tema toodetud fonogrammi puhul ja
- filmi esmasalvestuse tootjale tema filmi originaali ja koopiate puhul.

Seega eristab direktiiv autorite õigusi, esitajate ja fonogrammitootjate õigusi ning filmi produtsentide õigusi. Artikkel 2(2) täpsustab täiendavalt, et direktiivi kohaldamisel käsitatakse kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamist režissööri sellise teose autorina või ühena selle autoritest. Selle viitega „autorile“, langeb filmi režissöör esimese kategooria alla. Erinevalt režissöörist, on filmi esmasalvestuse tootjale pühendatud direktiivi II peatükk, mis sätestab hoopiski „autoriõigusega kaasnevad õigused“.

Tähtjadirektiiv võtab sellise autorite õiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste eristamise üle. Selle preambuli punkt 12 ja artikkel 1 sätestavad üldreegli, et autoriõiguse tähtaega pikendatakse 70 aastale pärast autori surma. Artikkel 2 pealkirjaga kinematograafilised ja audiovisuaalsed teosed sätestab, et filmi peamist režissööri tuleb käsitleda kui selle autorit või

⁶¹ S. Lewinski, lk 130.

⁶² H. Pisuke. (viide 37), lk 53.

⁶³ Nõukogu direktiiv 92/100/EMÜ.

⁶⁴ Nõukogu direktiiv 93/98/EMÜ.

üht autoritest ja kohaldab filmidele 70-aastase kaitse tähtaja. Erinevalt sätestab aga artikkel 3, pealkirjaga autoriõigusega kaasnevate õiguste ajaline kehtivus, et filmi esmasalvestuse tootjate õigused aeguvad 50 aastat pärast esimese sellise avaldamise või esimese sellise üldsusele edastamise kuupäeva olenevalt sellest, kumb kuupäev on varasem. Seetõttu, nähes ette erinevad autoriõigusliku kaitse tähtjad, ei jäta tähtjadirektiiv kahtlust, et filmi autori ja filmi produtsendi õigused on erinevad.⁶⁵

Võttes arvesse sellist tausta, pakuvad Berni konventsiooni artiklid 14 ja 14bis kompromissi erinevate lähenemiste vahel. Artikkel 14(1) käsitleb nende olemasolevate teoste autoreid, mida kinematograafiliselt on kohandatud (näiteks romaan, mis on kohandatud filmi käsikirjaks), samal ajal, kui artiklid 14bis(2) ja 14bis(3) käsitlevad kinematograafilise teose enda autoriõigust ja reprodutseerimisõigust. Artikkel 14bis(2) jätab filmi autoriõiguse kuuluvuse siseriikliku õiguse määrata. Seega on võetud arvesse nii *copyright* süsteemi kohaldavaid riike, lubades neil määrata autoriõiguse kuuluvus produtsendile, kui Berni (*author's right*) süsteemi, mille kohaselt autoriks on iga kinematograafiliselt kohandatud teose looja.⁶⁶

Eesti siseriiklik autoriõigus sätestab siinkohal omamoodi regulatsiooni. Autoriõigus tervikuna tugineb *author's right* süsteemile ja seetõttu loetakse filmi (kaas)autoriteks kõiki isikuid, kes panustasid filmi loomisesse. Teisalt aga on sisse toodud *copyright* süsteemi element, mille kohaselt ühtlasi eeldatakse, et viimatinimetatud autorid on oma õigused üle andnud produtsendile.

⁶⁵ P. Kamina, lk 63-64.

⁶⁶ S. Lewinski, lk 130.

2. Autori varalised õigused ja nende teostamine audiovisuaalsete teoste puhul

2.1. Erinevused autoriõiguse süsteemide vahel

Autoriõigus tekib teose loomise momendist ning tähendab neid isiklikke ja varalisi õigusi, mis kuuluvad autorile seaduse alusel. Nende õiguste sisu on autorile seadusega antud käitumisvõimalused – teha midagi ise, lubada seda teha teiste isikutel või keelata teistel isikutel mingid teod oma teosega. Ajaloos on autori õigusi nimetatud ka ainuõigusteks (i.k. *exclusive rights*), sest need tagavad autorile erakordselt suure kontrolli oma teose üle.⁶⁷

Nagu öeldud, autori õigused oma teosele jagunevad isiklikeks ja varalisteks õigusteks. AutÕS § 11 lõigete 2 ja 3 kohaselt on isiklikud õigused autori isikust lahutamatud ning ei ole üleantavad, seevastu autori varalised õigused on üleantavad kas üksikute õigustena või õiguste kogumina.

Kui autori isiklikud õigused peavad kindlustama autorile au ja kuulsuse, siis varalised õigused raha ja ülalpidamise. Autoriõigus on vahend teha raha oma loometööga. Ja selle võimaluse annavad teose suhtes autoriõiguse seadusega kehtestatud varalised õigused. Autori varalised õigused on tõeline äri objekt. Neid võib nii loovutada (sisuliselt müüa) kui anda luba ehk litsents nende kasutamiseks teiste isikute poolt.⁶⁸

Autori varalised õigused kujutavad endast vastavalt AutÕS § 13 lõikele 1 autorile kuuluvat ainuõigust igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose sellisest kasutamisest. Sealhulgas kuulub autorile õigus lubada ja keelata edastada teos raadio, televisiooni ja satelliidi kaudu ning taasedastada kaabellevivõrgu kaudu, samuti suunata teos üldsusele muude tehnikavahendite vahendusel (õigus teose edastamisele).

Autoril on seaduse alusel õigus saada autoritasu selle eest, et ta lubab teistel isikutel oma varalisi õigusi kas üksikult või kogumis kasutada.⁶⁹ AutÕS § 14 lg 1 sätestab autori üleüldise tasu saamise õiguse: autoril on õigus saada tasu teose kasutamise eest teiste isikute poolt (autoritasu).

⁶⁷ H. Pisuke. (viide 37), lk 33.

⁶⁸ H. Pisuke, Autor ja ülikool. Autoriõiguse alused. Tartu Ülikooli kirjastus 2004, lk 40-41.

⁶⁹ H. Pisuke. Autoriõiguse alused ja muusikateoste kasutamine. Eesti Kirikute nõukogu, 2006, lk 37.

Kuivõrd käesolev töö keskendub just autoritasude küsimusele, siis on kahe süsteemi erinevusi alljärgnevalt vaadeldud eelkõige varaliste õiguste aspektist, jättes kõvale muud elemendid, näiteks eeldused teose ja autori kaitseks, autori moraalsed õigused jne.

Kahe süsteemi varaliste õiguste erinevus väljendub õiguste ulatuses. *Author's right* süsteemi paljud seadusandlused võimaldavad autorile laialdasi materiaalseid ja mittemateriaalseid õigusi teosele, mida täpsustatakse näidetega.⁷⁰ See lähenemine vastab loomuõiguslikule kontseptsioonile autori õigustest, mille kohaselt omab autor täielikku õigust teose kasutamise kontrollimiseks, olenemata kasutusviisist. Sellest järeldub, et iga uus kasutusviis, nagu näiteks teoste digitaalses vormis kasutamine, on automaatselt kaetud juba olemasoleva kaitsega ja sellest tulenevalt ei ole enamasti uute tehniliste võimalustega kohandamiseks vajalik seadusandluses muudatusi teha. See põhimõte tähendab ühtlasi, et uue õiguse selgesõnaline tunnustamine, nagu näiteks õigus teha teosed kättesaadavaks internetis, ei kujuta tavaliselt endast õiguste laiendamist, vaid see lihtsalt allutatakse põhimõttele, et autorile kuulub ainuõigus oma teose kasutamiseks.⁷¹ Sellisest lähenemisest lähtub ka Eesti.

H. Pisuke kirjeldab Eesti autoriõiguse kataloogi järgnevalt: „Autoriõiguse seadus sisaldab varaliste õiguste loetelu Eesti õigussüsteemis. Selles loetelus on üksteist autori varalist õigust, mida nimetatakse nende erilise tähenduse tõttu 'ainuõigusteks' (i.k. *exclusive rights*). See autori õiguste loetelu pole ammendav, sest AutÕS § 13 lg 1 sõnastus on järgmine: „Autorile kuulub ainuõigus *igal moel* ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose sellisest kasutamisest /.../.“⁷²

Selline põhimõte ei kuulu *copyright* süsteemi, kus autorile kuuluvad ainuõigused on kinnises kataloogis. Sellest järelduvalt iga uus kasutusviis, mis ei ole kaetud sellise ammendava loeteluga, nõuab seadusandjalt selle otsesõnu sätestamist seadusemuudatusega. Selline lähenemine on kooskõlas *copyright* süsteemi aluspõhimõttega, et autoriõigus antakse riigi poolt, mitte see ei ole teose loomise loomulik tagajärg. Seetõttu peab riik iga kasutusliigi puhul tõsiselt kaaluma ja eraldiseisvalt piiritlema autoriõigusliku kaitse ulatuse,

⁷⁰ S. Lewinski, lk 54.

⁷¹ Samas.

⁷² H. Pisuke. (viide 37), lk 39.

seda eriti riikides, kus seadusandjad peavad eelkõige arvestama sellega, et autoriõigus lähtuks ühiskondlikust huvist, nt USA.⁷³

2.2. Varaliste õiguste loovutamine

Teost võib kasutada see füüsiline või juriidiline isik, kellele kuuluvad kas kõik või üksikud autori õigused sellele teosele. Autori õigused võivad kuuluda nii autorile kui ka teistele isikutele. Autori õigusi on küllaltki palju. Teose kasutamine võib seisneda teose reprodutseerimises (kopeerimises), levitamises, avalikus esitamises, üldsusele edastamises jne.⁷⁴

Autori poolt vaadatuna autorilepinguga kas loovutatakse oma varalised õigused või antakse luba nende õiguste kasutamiseks. Teose kasutaja poolt vaadatuna aga saadakse teatud õigus või õigused kas kogu nende õiguste kehtivuse tähtajaks (loovutamise alusel) või kokkulepitud kindlaks perioodiks (litsentsi alusel); need õigused annavad võimaluse teost kasutada.⁷⁵

Enamikes Euroopa Liidu liikmesriikides käsitletakse autoriõigust kui käibelist vara, mis on üleantav litsentsidega või muud tüüpi lepingutega. Sellist autoriõiguse üleantavust tunnustatakse sõnaselgelt Suurbritannia, Belgia, Taani, Soome, Prantsusmaa, Kreeka, Itaalia, Iirimaa, Luksemburgi, Hollandi, Hispaania ja Rootsi süsteemides.⁷⁶ Üldreeglina neis riikides, kus autoriõigus on vabalt üleantav, võib õiguste üleandmine või litsentsid olla kas täielikud (seaduses sätestatud kohustuslike reeglite alusel ja katta teadmata kasutusviise ja tehnoloogiaid) või osalised.⁷⁷

Võimalused, milles pooled saavad siinkohal omavahel kokku leppida, on H. Pisuke sõnul järgmised:

- 1) Varalised õigused antakse üle ehk loovutatakse. Sellisel juhul autorile endale varalisi õigusi ei jää; uus õiguste omaja muutub varaliste õiguste ainusobjektiks. Sisuliselt on tegemist varaliste õiguste müügiga, kuid juriidiliselt ei ole tegemist müügilepinguga.

⁷³ S. Lewinski, lk 55.

⁷⁴ H. Pisuke. (viide 69), lk 53.

⁷⁵ H. Pisuke. (viide 37), lk 61.

⁷⁶ P. Kamina, lk 176-177.

⁷⁷ Samas, lk 179.

Isiklike õigusi loovutada ei saa. Ka mistahes muu autoriõiguste omaja võib oma varalised õigused niimoodi loovutada;

- 2) Antakse litsents. Litsents (*license*) intellektuaalse omandi valdkonnas tähendab luba. See on autori või mõne teise autoriõiguste omaja poolt teose kasutajale antud luba.⁷⁸

Seoses autori poolt antava litsentsi ehk loaga valitseb Eesti regulatsioonis terminite paljus, mis tekitab mõnevõrra segadust. Nii toob A. Kalvi välja, et autoriõiguse seaduses on kasutusel terminid „all-litsents“, „lihtlitsents“ ja „litsentsilepingu liik“, samal ajal kui võlaõigusseaduses on kasutusel „õigus“ või „litsentsilepingust tulenevad õigused“ ja „kasutusõigus“.⁷⁹ Terminite tausta analüüsi tulemusena jõuab A. Kalvi järeldusele, et termin „kasutusõigus“ tuleneb Saksa autoriõigusest, kuid kuna sellise „kasutusõiguse“ sisu osas on Eesti regulatsioon Saksa autoriõigusest erinev, oleks Eestis siiski õige kasutada suupäraseid ja üldkasutatavaid sõnu „litsents“ ja „luba“.⁸⁰ Mis puutub sellise „loa“ või „litsentsi“ sisusse, siis tuleb nõustuda A. Kalvi poolt viidatud WIPO⁸¹ käsitlusega, mis mille kohaselt on litsents autoriõiguses kui autori antud volitus ehk luba. Sellist lähenemist aktsepteerib A. Kalvi sõnul ka enamik arenenud ja arenevaid riike.⁸²

Õiguste loovutamise ja litsentsi andmise vahekorra osas on oluline veelkord rõhutada H. Piskue poolt väljatoodut, et õiguste loovutamise korral autorile endale varalisi õigusi ei jää ja uus õiguste omaja muutub varaliste õiguste ainusubjektiks.⁸³ Eelviidatud H. Piskue käsitlusega nõustub ka A. Kalvi, kelle sõnul lubab Eesti autoriõigus autori varalisi õigusi võõrandada (ehk loovutada).⁸⁴ Välismaises erialakirjanduses on autori õiguste loovutamist võrreldud müügiga.⁸⁵

⁷⁸ H. Piskue. (viide 69), lk 53.

⁷⁹ A. Kalvi, Autorilepingu uus kuub. Juridica IV/2003, lk 250.

⁸⁰ Samas, lk 251-252.

⁸¹ The World Intellectual Property Organization (WIPO) on Ülemaailmne Intellektuaalse Omandi Organisatsioon, mille eesmärgiks on edendada intellektuaalse omandi kaitset kogu maailmas riikidevahelise koostöö abil ja vajaduse korral koostöös teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega. - Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon, art 1 ja art 3. – RT II 1993, 25, 55.

⁸² A. Kalvi, lk 250.

⁸³ H. Piskue. (viide 69), lk 53.

⁸⁴ A. Kalvi, lk 251.

⁸⁵ Samas, lk 253.

2.3. Eesti regulatsiooni spetsiifilisus

Autoriõiguse seadus sätestab audiovisuaalsete teoste osas eelduse, et teose varalised õigused on läinud üle teose produtsendile. AutÕS § 33 lg 2 kohaselt autoriõigus audiovisuaalsele teosele kuulub selle autorile või ühistele autoritele – režissöörile, stsenaariumi autorile, dialoogi autorile, muusikateose autorile, kui see teos on loodud spetsiaalselt selle audiovisuaalse teose jaoks, operaatorile ja kunstnikule. Režissööri, stsenaariumi autori, dialoogi autori, operaatori ja kunstniku varalised õigused lähevad üle teose produtsendile, kui lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti. Producersendile ei lähe üle audiovisuaalses teoses kasutatud muusikateose autori varalised õigused, sõltumata sellest, kas see teos on loodud spetsiaalselt selle audiovisuaalse teose jaoks või mitte.

Käesoleva töö eelnevates peatükkides käsitletust tuleneb, et:

- autoril on õigus tasule, kui teised isikud tema teost kasutavad;
- kaabelvioperaatori poolt osutatav teenus koosneb 100%-diliseltsel audiovisuaalsetest teostest;
- kaabelvioperaator on kohustatud maksma autorile tasu audiovisuaalse teose kasutamise eest kaabelviteenuse osutamisel.

Kui lisada sellele AutÕS § 33 lõikes 2 sätestatu, siis jätkub ahel järgmiselt:

- audiovisuaalse teose puhul loetakse Eesti regulatsioonis autoriteks režissöör, stsenaariumi autor, dialoogi autor, muusikateose autor, kui see teos on loodud spetsiaalselt selle audiovisuaalse teose jaoks, operaator ja kunstnik. Samas sätestab seadus eeldusena, et need õigused (v.a. muusikateose autor⁸⁶) lähevad üle produtsendile;
- kuna õiguste üleminekut käsitletakse võrdelisena õiguste loovutamiseega, siis audiovisuaalse teose autorid oma varalistest õigustest loobunud ja need kuuluvad produtsendile.

Sellest järeldub loogiliselt, et audiovisuaalse teose õiguste omaja, kelle ees Eesti kaabelvioperaatoril õiguste kasutajana on tasu maksmise kohustus, on produtsent.

⁸⁶ Muusikateoseid käesoleva töö raamistikku ei hõlmata, kuivõrd muusikateoste osas sõlmitakse praktikas täiesti eraldiseisvad lepingud. Seega, rääkides audiovisuaalsest teosest, räägimegi käesoleva töö mõistes teosest ainult selles osas, milles see sisaldab režissööri, stsenaariumi autori, dialoogi autori, operaatori ja kunstniku varalisi õigusi.

Huvitav on aga Eesti regulatsiooni puhul see, et kuigi seadus eeldab, et audiovisuaalse autori õigused lähevad üle ehk loovutatakse produtsendile, on mõlemale õiguste omajate grupile – nii autorile kui produtsendile – antud siiski samaaegne tasu saamise õigus. See tähendab, et hoolimata asjaolust, et autorid on oma varalised õigused produtsendile loovutanud (st täielikult üle andnud) on autoritel siiski jätkuvalt õigus saada sellise teose kasutamise eest tasu. Eesti intellektuaalse omandi kodifitseerimise protsessiga tegelev töögrupp nendib samuti, et ühingu⁸⁷ saavad alati nõuete puhul toetuda AutÕS § 14 lg 6 tasu nõudele, vaatamata sellele, et autor on kinnitanud filmiprodutsendile, et ta tasu ei soovi.⁸⁸

AutÕS § 14 lõikes 6 sätestatu tähendab õiguste kasutajate seisukohalt sisuliselt ühe ja sama teose kasutamise viisi eest kahekordse tasu maksmist.

Kodifitseerimise töögrupp märgib, et AutÕS § 14 lg 6 kehtib ainult Eesti audiovisuaalsete teoste autoritele, sest nimetatud õigust ei ole Euroopa Ühenduse õiguses⁸⁹ ega ka üheski rahvusvahelises lepingus.⁹⁰ Magistritöö autor soovib siinkohal täiendavalt märkida, et vastava sätte kohaldamisel praktikas siiski sellist erisust ei tehta ning kollektiivse esindamise organisatsioonid nõuavad kahekordset tasu kõigi audiovisuaalsete teoste puhul.

Intellektuaalse omandi kodifitseerimise töögrupp märgib samuti, et AutÕS § 14 lg 6 alusel kogutav tasu on tagasihoidlik (ca 50 000 eurot aastas).⁹¹ Töögrupp on siin ilmselt silmas pidanud Eesti Rahvusringhäälingu ja võib olla veel mõne ringhäälinguorganisatsiooni poolt AutÕS § 14 lg 6 alusel kollektiivse esindamise organisatsioonidele makstavat tasu, kuid tegelikkuses tuleks sellele summale lisada ka kaabelviteenuse osutajate poolt makstavad tasud, mida arvutatakse käibe alusel ning mis moodustavad oluliselt suurema summa. Rõhutada tuleb ka asjaolu, et kuigi AutÕS § 14 lg 6 räägib justkui täiendavast õiglasest tasust, on vähemasti kaabelvioperaatorite poolt praktikas produtsendile ja audiovisuaalsete teoste autoritele makstavad tasud samas suurusjärgus, seega tasu makstaksegi reaalselt kaks korda.

⁸⁷ Silmas on peetud autoreid esindavaid ühinguid ehk autoriõiguse seaduse mõistes kollektiivse esindamise organisatsioone.

⁸⁸ Kärt Nemvalts, jt, Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate probleemide koondkaardistus. 9. juuli 2012, lk 23.

⁸⁹ Euroopa Ühenduse Nõukogu direktiivi 2006/115/EÜ rentimise ja laenutamise õiguse ning teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi valdkonnas artikli 5 alapunkt 1 annab autorile ja esitajale õiguse saada tasu ainult teose või esituse rentimise eest (nt videolaenus).

⁹⁰ Kärt Nemvalts, jt, lk 23.

⁹¹ Samas.

Viimatinimetatu muudab kaabelvioperaatori jaoks äärmiselt keeruliseks autoritasude kulu planeerimise ning samuti avaldab iga selline hinnatõus lõppastmes mõju Eesti niigi hinnatundliku lõppkasutaja rahakotile.

Magistritöö autori ettepanek on selline kahekordne tasustamine Eesti autoriõiguse seadusest välja jätta, kuivõrd sellist regulatsiooni ei sätesta Euroopa Liidu õigusaktid ning puudub ka muu põhjendatud vajadus sellise tasuskeemi eksisteerimiseks.

2.4. Litsentsilepingud praktikas

Eelmises alapeatükis käsitletu põhjal ilmneb, et Eestis maksavad kaabelvioperaatorid audiovisuaalsete teoste taasedastamisel ühe ja sama kasutusviisi eest kahekordset tasu. Selle teema jätkuks on asjakohane käsitleda praktikas sõlmitavaid litsentsilepinguid.

Kas autoril või õiguste omajal on ainuõigus lubada ja keelata oma teose kasutamist? Või on tal ainult õigus õiglasele tasule? Või ei ole tal üldse mingit õigust, sest eeldatakse, et ta on kõik oma õigused produtsendile üle andnud?⁹² Neid W. Rumphorst'i poolt esitatud küsimusi ja eriti viimast, esitatakse filminduse, ringhäälingu ja kaabeltelevisiooni valdkonnas igapäevaselt.

Nimelt maksavad ringhäälinguorganisatsioonid praktikas teoste kasutamise õiguste omandamisel produtsentidele lisatasu selleks, et omandada ka õigused teose kasutamiseks kaabelvivõrgus. Ilma kaabelvivõrgu õigusteta ei ole ringhäälinguorganisatsioonil mõtet teose kasutamise õiguseid üleüldse omandadagi, sest enamik telekanaleid levivad tänapäeval eelkõige või mõningatel juhtudel ka ainuüksi kaabelvivõrgu kaudu. Niisiis omandavad ringhäälinguorganisatsioonid kõigil juhtudel ka õigused teoste kaabelvivõrgus taasedastamiseks ning litsentsilepingu alusel õiguste omajatele makstav tasu on selle võrra selgelt kõrgem.

Viimatinimetatut kinnitab ka praktika, mille kohaselt juhul, kui ringhäälinguorganisatsioon soovib anda litsentsi oma teleprogrammi kasutamiseks kaabelvivõrgus mõne uue riigi territooriumil, siis peab ta vastava uue territooriumi õigused õiguste omajatelt eraldi omandama. Sellest on tingitud ka asjaolu, miks näiteks paljud kanalid toodavad Baltikumi

⁹² W. Rumphorst, lk 82.

jaoks eraldi programmiversiooni. Baltikumi turg on liiga väike ja tarbijad liiga hinnatundlikud selleks, et neilt turgudelt teenida tagasi täiendavaid litsentsitasusid, mida iga uue territooriumi kaasamise eest õiguste omajatele maksta tuleb. Seetõttu valitakse filmi- ja saatevalikusse kas vanemad või vähempopulaarsemad teosed, millede osas õiguste omandamine on võimalik mõistlikuma tasu eest. Samuti täidetakse eetriaega rohkete kordustega, kuivõrd ühe ja sama teose korduv eetrisseandmine on odavam, kui mitme erineva pakkumine. Sellest siis tulenebki kohalikele lõppkasutajatele arusaamatuks jääv ja neid tugevasti ärritav asjaolu, et Baltikumis näidatav versioon telekanalitest TV1000, Eurosport, Fox vms on vaid pelk varjund sellest, mis jõuab Skandinaavia vaatajani.

Kaabelvioperaatori poolt ringhäälinguorganisatsioonile makstav litsentsitasu on omakorda samuti otseselt sõltuv tasust, mida telekanal on maksnud õiguste omajatele selleks, et omandada õigused teose pakkumiseks vastaval uuel territooriumil asuvasse kaabelvõrkudesse. Kallimate telekanalite eest makstavad tasud võivad magistritöö autorile teadaolevalt küündida 50 000 euronit kuus, mis teeb 600 000 eurot aastas (!) ning vastav tasu on otseselt sõltuv telekanalis näidatavatest üksikutest teostest. Seejuures on veel oluline märkida, et tasu makstakse eraldi ka teose iga kasutusviisi eest. Nii maksab kaabelvioperaator näiteks eraldi tasu teose näitamise eest füüsilise kaabli vahendusel ja teose näitamise eest läbi õhu leviva signaali vahendusel (i. k. *digital terrestrial television*), kuigi mõlemad nimetatud tehnilised platvormid kuuluvad ESS § 2 p 11 kohaselt⁹³ ühtse kaabelviteenuse mõiste alla.

Mainida tuleb ka asjaolu, et aastal 2005, kui Eestis tekkis analoog-kaabeltelevisiooni kõrvale digitaalkaabeltelevisioon, jaotasid õiguste omajad kaheks ka kaabli kaudu taasedastamise enda. Digitaalkaabeltelevisioonis teose kasutamise eest tuli maksta õiguste omajatele eraldi ja oluliselt kõrgemat tasu võrreldes analoog-kaabeltelevisiooniga. Näitena oli olukord sisuliselt alljärgnev.

Kaabelvioperaatoril on seisuga 01.08.2005 olemas ainult analoogvõrk, kus on 10 000 vaatajat ning ta maksab õiguste omajale telekanali X näitamise eest igakuiselt 3 000 eurot. Alates 01.09.2005 lisandub kaabelvioperaatorile ka digitaalvõrk, kus telekanali X taasedastamise eest hakatakse kaabelvioperaator nõudma lisaks 5 000 eurot kuus. Seejuures, kuna lõppkasutaja jaoks on tegemist sisuliselt sama teenusega, siis valib ta endale kas a) analoogvõrgu või b) digitaalvõrgu, aga mitte mõlemat korraga. Niisiis ei tekita digitaalvõrk

⁹³ Elektroonilise side seadus. – RT I 2004, 87, 593; RT I, 07.11.2012, 3.

kaabellevioperaatorile lõppkokkuvõttes vaatajaid juurde, vaid nende samade 10 000 analoogvõrgu vaataja hulgast otsustab osa lihtsalt „kolida” üle digitaalvõrku. Niisiis samal ajal, kui digitaalvõrk kasvab, vana analoogvõrk teiselt poolt kahaneb, kuid kaabellevioperaator maksab nõ täishinda mõlema võrgu eest. Ja seda hoolimata asjaolust, et tegemist on ühe ja sama edastusviisiga – mõlemal juhul toimub taasedastamine kaabli kaudu.

Kuivõrd teoste kasutamise osas viimatinimetatud näite puhul sisuline erinevus absoluutselt puudus ning ka autoriõiguslikust regulatsioonist analoog- ja digitaalvõrgu eristamiseks toetavaid sätteid ei leidu, siis olid õiguste omajad sellisest võrkude eristamisest lõpuks siiski sunnitud loobuma. Sellest hoolimata on kirjeldatud situatsioon heaks näiteks sellest, kuidas teoste taasedastamise eest kaabelvivõrgus mitte ainult ei nõuta lisatasu, vaid mõningatel juhtudel nõutakse seda ka täiesti meelevaldsetel alustel.

Niisiis on eeltoodust nähtuvalt teose kaabelvivõrgus kasutamise eest juba eraldi tasu makstud. Kuna õiguslik regulatsioon jätab selle arvesse võtmata ning näeb ette imperatiivse kohustuse maksta teoste kaabelvivõrgus kasutamise eest igal juhul täiendavat tasu, siis ollakse praktikas litsentsilepingute sõnastamisel väga ettevaatlikud. Terav vastuolu tegeliku praktika ja õigusliku regulatsiooni vahel on tekitanud olukorra, kus enamikele turuosalistele jääb lõppastmes selgusetuks, kellele ja milliste kasutusviiside eest siis tasu maksta tuleb.

Läbirääkimistes ütlevad ringhäälinguorganisatsioonid otse välja, et nende poolt nõutav tasu on tihtipeale väga kõrge just seetõttu, et kaabelvivõrgu õiguste eest nõuavad õiguste omajad neilt täiendavat lisatasu. Samuti kinnitavad kõik ringhäälinguorganisatsioonid ühtemoodi, et nad on omandanud kõik õigused oma programmis sisalduvate teoste taasedastamiseks kaabelvivõrgus. Läbirääkimiste lõpul sõlmitavas litsentsilepingus sisaldub aga siiski klausel, et juhul, kui kohalike seaduste kohaselt on kaabellevioperaator kohustatud teoste kaabelvivõrgus taasedastamise eest maksma tasu kollektiivse esindamise organisatsioonile, tuleb tal seda teha. Niisiis ühelt poolt on ringhäälinguorganisatsioonid ostnud õigused ka teoste kasutamiseks kaabelvivõrgus ehk sisuliselt *all rights are cleared*, kuid kõik turuosalised on teadlikud Euroopa Liidu õigusest tulenevast kohustusest maksta kaabelvivõrgu taasedastuse puhul lisatasu. Kuna regulatsioonist vastupidises ei ole lubatud kokku leppida, siis kirjaliku litsentsilepingu sõlmimine ei ole ilma vastava klauslita võimalik.

2010. aastal toimus audiovisuaalsete teoste taasedastamise küsimuses kohtuvaidlus⁹⁴ hageja MTÜ Eesti Autorite Ühing ning kostjate AS Starman ja AS STV vahel. Selle käigus esitasid valdava enamuse tol hetkel eetris olnud telekanalite esindajad AS-ile Starman ametlikud kirjad kinnitusega, et nad on omandanud kõik õigused oma programmis sisalduvate teoste kaabellevivõrgus taasedastamiseks, et kõigile audiovisuaalsete teoste autoritele on selle eest tasu makstud ning neile teadaolevalt ei tohiks eksisteerida AS-i Starman vastu ühtki nõuet telekanalites sisalduvate teoste taasedastamise eest täiendava tasu maksmiseks. Kuna vastav vaidlus lõppes esimeses astmes kohtuliku kompromissiga⁹⁵, siis kõnealuseid kirju kohtule tol korral ei esitatud ning käesoleva magistritöö autor ei pea otstarbekaks sel teemal pikemalt peatuda. Oluline on aga siiski, et nii otsustaval hetkel, kus sekkunud oli juba kohus, kinnitasid pea kõik telekanalid oma ametlike kirjadega selliste õiguste olemasolu. See näitab, et tegelikkuses ringhäälinguorganisatsioonid produtsentidelt sellised õigused tõepoolest omandavad.

Asjaolu, et praktikas selliselt toimitakse, on nentunud ka Euroopa Komisjon, kes mõnab, et üldiselt annavad autorid oma varalised õigused üle tootjale ühekordse makse ehk väljaostusumma eest hüvitamiseks nende panust audiovisuaalteose valmimisse (kirjutamine, lavastamine jne).⁹⁶ Selles valguses jääb eriti arusaamatuks, miks ei ole võetud midagi ette jõudmaks ka seadusandluses regulatsioonini, mis sellise praktikaga arvestaks ning ei nõuaks õiguste kasutajatelt selliste kasutusviiside eest mitmekordset tasumist, mille eest on juba makstud.

Vananenud mõtteviisides ollakse liialt kinni ning nii ei nähta võimalust, et süsteem saab toimida ka teisiti ja tegelikult on ka täiesti edukalt toiminud teisiti. Austria oli kuni 1996. aastani üks vähestest *droit d'auteur* ehk *author's right* süsteemi rakendavatest riikidest, kus filmide osas rakendati õiguste loovutamise kontseptsiooni. See tähendab, et professionaalselt toodetud filmide kasutamise õigus kuulus produtsendile ilma autori poolse sekkumise võimaluseta. Sekkumine autori poolt sai toimuda üksnes juhtudel, kus autor ei olnud oma varalisi ainuõigusi loovutanud. Kogu selle regulatsiooni kehtivusaajal ei ole teada ühtki juhtumist, kus autor oleks nõudnud osa produtsendile makstavatest tasudest põhjendusel, et

⁹⁴ Tsiviilasi nr 2-09-26423.

⁹⁵ Kompromissile mindi asjaolu tõttu, et kohus tunnustas Eesti Autorite Ühingu õigust nõuda hagi tagamise korras kõigi (sh ETV ja ETV2!) telekanalite taasedastamise katkestamist kohtuvaidluse ajaks. Sellise kohtumääruse täitmine oleks tähendanud kaabellevioperaatorite pankrotti, seega nõustuti Eesti Autorite Ühingu täiendava tasu maksmisega, kuigi kõik telekanalid olid kinnitanud, et vastavad õigused on juba omandatud.

⁹⁶ Roheline raamat audiovisuaalteoste internetis levitamise kohta Euroopa Liidus: võimalused ja probleemid digitaalse ühtse turu kujundamisel, lk 16.

autoritasud ei ole kaetud õiguste loovutamisel makstud tasudega.⁹⁷ Selline süsteem tulenes juba 1936. aastal kehtestatud autoriõiguse seadusest, seega oli see edukalt toiminud koguni 60 aastat!⁹⁸

Tuleviku seadusandlus peaks üheselt tagama, et kui lepingus ei ole otsesõnu vastupidiselt sätestatud, siis audiovisuaalse teose produtsent omab automaatselt teosele kõiki õigusi (i.k. *all-inclusive rights*), kaasa arvatud neid, mis on vajalikud tulevikus teoste sellisel viisil kasutamiseks, mis nende loomise ajal veel tundmatud olid. Olenemata mistahes lepingulistest kokkulepetest autorite ja esitajatega, mis lubavad neile täiendavat tasu teatud kasutusviiside eest, on eluliselt tähtis, et produtsent oleks lepinguliselt alati sellisel positsioonil, mis võimaldab tal oma äranägemise järgi lubada mistahes teose kasutamist, mistahes vormis või meedia vahendusel.⁹⁹

Magistritöö autori ettepanek on muuta hetkel kehtiv täiendava autoritasu maksmise regulatsioon dispositiivseks, andes pooltele lepinguvabaduse printsiibist tuleneva võimaluse tasude maksmist omavaheliste lepingutega reguleerida. Tasu kuuluks maksmisele seaduse alusel ainult juhtudel, kus tasu maksmise kokkulepe lepingus puudub.

Sarnane lahendus on pakutud välja ka Wittem grupi mudelseaduse artiklis 2.4.¹⁰⁰, mis sätestab: kui lepingus, millega autor loovutab või eksklusiivselt litsentseerib oma teose varalised õigused, ei ole piisavalt täpsustatud (a) autorile makstava tasu suurust, (b) geograafilist ulatust, (c) kasutusviisi ja (d) kehtivusaega, siis määratakse loa ulatus vastavalt loa andmisel kavandatud eesmärgile.

Mudelseaduse kommentaaride kohaselt nõuab esmane reegel sellise lepingu, millega luba antakse, oluliste tingimuste piisavat täpsustamist: tasu, geografiline ulatus, kasutusviisid ja loa kestvus. Kui seda reeglit ei ole järgitud, ei too see siiski kaasa loa tühisust, vaid allutab suhted vaikivale reeglile. Vaikiva reegli alusel iga autoriõigusliku loa andmist tõlgendatakse kooskõlas loa andmise eesmärgiga. Kommentaaride kohaselt on seejuures terminit „luba” kasutatud siin kui kõikehõlmavat mõistet, mis haarab mõlemad, nii loovutamise kui litsentseerimise.

⁹⁷ W. Dillenz, Copyright law revision in Austria. *European Intellectual Property Review*, 1996, 18(10), lk 565.

⁹⁸ Austria muutis oma senist regulatsiooni üksnes tulenevalt kaabli- ja satelliitlevi direktiivi ülevõtmise kohustusest ning nüüdseks jagatakse autoritasu produtsendi ja autori vahel võrdelt, 50/50.

⁹⁹ W. Rumphorst, lk 82.

¹⁰⁰ European Copyright Code, nn Wittem grupi mudelseadus.

2.5. Teenuste vaba liikumise põhimõtte kohaldumine televisiooniteenustele

Eelmises alapeatükis on muuhulgas mainitud, et juhul, kui ringhäälinguorganisatsioon soovib anda litsentsi oma teleprogrammi kasutamiseks mõne uue riigi kaabellevivõrgus, siis peab ta iga uue territooriumi jaoks õiguste omajatelt eraldi õigused omandama. On küsitav, kas selline õiguste omajate nõue on kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepinguga, mille artikkel 56 sätestab teenuste vaba liikumise põhimõtte.¹⁰¹

23. mail 1984. aastal võttis Euroopa Komisjon vastu rohelise raamatu ühise ringhäälinguturu, eelkõige satelliit- ja kaabelringhäälinguturu asutamise kohta. See dokument on tuntud ka nimetusega kui „Piirideta televisioon“ ning tema eesmärgiks on takistuste kõrvaldamine piiriülesel ringhäälingul ning informatsiooni, ideede, arvamuste ja kultuuri vaba leviku tagamine Euroopa Ühenduses.¹⁰²

Kuni selle ajani tuli audiovisuaalse teose satelliidi kaudu ülekandmisel kohaldada kõigi riikide õigust, kes asusid vastava satelliidi levialas. Selline lähenemine on tuntud kui Bogsch'i teooria, mis on nime saanud oma looja, Ungari päritolu endise WIPO esimehe Arpad Bogsch'i järgi. See teooria kerkis päevakorda ringhäälinguteenuste liberaliseerimisega 70ndate lõpus - 80ndate alguses, mil mitmed Euroopa riigid valmistusid alustama rahvusvaheliste satelliidiülekannetega ning mil seetõttu tekkis vajadus reklaami vabaks levikuks. Reklaamijad, ringhäälinguorganisatsioonid ja edastajad nägid Bogsch'i teooriale tuginevat autoriõiguslikku seadusandlust kui ühendusesisese äri piirangut, mis vähendab reklaamimüügi tulu.¹⁰³

Euroopa Kohus tegi 1980ndate algul kohtuasjades Coditel I¹⁰⁴ ja Coditel II¹⁰⁵ olulised autoriõigusega kaitstavate teoste edastamist puudutavad lahendid. Mõlema lahendi puhul otsustas kohus, et igas liikmesriigis allub teoste levitamine autoriõiguse kontrollile, toetades

¹⁰¹ Euroopa Liidu toimimise leping, art 56 (endine EÜ asutamislepingu art 49). – ELT C 83, 30.3.2010, lk 366-388.

¹⁰² G. Davies, Satellite and cable television in Europe - development and prospects. European Intellectual Property Review, 1986, 8(5), lk 147.

¹⁰³ J. Espantaleon, Exhaustion light in European television. European Intellectual Property Review, 2010, 32(1), lk 29.

¹⁰⁴ EKo 18.03.1980, C-62/79, *Coditel v. Ciné Vog Films*.

¹⁰⁵ EKo 06.10.1982, C-262/81, *Coditel v. Ciné Vog Films*.

seeläbi tugevalt Bogsch'i teooria rakendamist. Täiendavalt leidis kohus, et autoriõigusest tulenevate ainuõiguste teostamine ei ole vastuolus konkurentsi sätetega.

Brüsseli Kõrgem Kohus küsis Coditel I¹⁰⁶ asjas Euroopa Kohtult eelotsust seoses asutamislepingu artikli 49 tõlgendamisega¹⁰⁷, mis sätestab Euroopa Liidus teenuste osutamise vabaduse.

Kõnealuses vaidluses oli prantsuse filmiprodutsent omandanud autoriõigused Claude Chabrol'i thrillerile "Le boucher" (i.k. *The Butcher*) ja edastanud need filmi levitajale Cine Vog Films SA. Õigused anti üle 1969. aastal sõlmitud lepinguga, mis andis Cine Vog Films SA-le seitsmeks aastaks filmi levitamise ainuõiguse Belgia territooriumil.

Film jõudis Belgia kinolinadele 1970. aastal. Seitse kuud hiljem edastas sama filmi Saksa ringhäälinguorganisatsioon, see signaal saadeti Saksamaal satelliidile ja satelliidi vahendusel edastasid seda omakorda kolm kaabelvioperaatorit Belgias (Coditel). Selliselt jõudis film Belgias kaabelvioperaatorite lõppkasutajateni, mis tähendas, et filmi edastati üldsusele paralleelselt nii kinolinal kui kaabelvõrgu vahendusel.

Cine Vog Films SA pöördus Coditel'i ja prantsuse produtsendi vastu kohtusse, nõudes temale antud ainuõiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamist. Brüsseli esimese astme kohus langetas otsuse Cine Vog Films SA kasuks. Coditel esitas apellatsioonkaebuse, viidates teenuste vaba liikumise takistamisele ning teise astme kohus peatas menetluse eelotsuse küsimiseks.

Euroopa Kohus analüüsis filmi ülekandmise olemust ja leidis, et see on erinev filmi levitamisest VHS-kassetil. Kohus leidis, et teenuste vaba liikumise põhimõtteid tuleb käsitleda erinevalt kaupade vabast liikumisest. Kohus kinnitas ühtlasi, et autoriõigusele tuginedes võib sätestada territoriaalselt piiravad reeglid teoste üldsusele kättesaadavaks tegemisele ilma, et sellega rikutaks teenuste vaba liikumise põhimõtet.

Coditel lahenditest tingituna koostas Euroopa Komisjon eelmaintud roheline raamatu, kus tehakse ettepanek tagada asutamislepingu järgimine ja võtta kasutusele meetmed õigusliku

¹⁰⁶ EKO 18.03.1980, C-62/79, *Coditel v. Ciné Vog Films*.

¹⁰⁷ Endine EÜ asutamislepingu art 49 on Euroopa Liidu toimimise lepingu art 56. – ELT C 83, 30.3.2010, lk 366-388.

raamistiku loomiseks, et luua ühtne kogu ühendust hõlmav ringhäälingu piirkond.¹⁰⁸ Samas ei kujuta dokument endast siiski ettepanekut liikmesriikide autoriõiguse seaduste kõigi aspektide ühtlustamiseks. Komisjon on määratlenud vaid teatud kindlad autoriõiguse elemendid, kus ta leiab, et senise igas liikmesriigis toimunud individuaalse regulatsiooni asemel on koheselt või lähemas tulevikus vajalik kooskõlastatud tegevus ühenduse tasandil. Seega on tegemist dokumendiga, millel on oluline mõju teatud kindlatele ja konkreetsetele piiritletud autoriõiguse aspektidele, puudutamata seejuures teisi elemente.¹⁰⁹

Komisjon pakub meetmena liikmesriikide autoriõiguse seaduste teatud aspektide koordineerimist tagamaks, et õiguste omajatele kuuluv õigus keelata raadio- ja televisiooniprogrammide samaaegne ülekandmine liikmesriikide vahel asendataks igal pool õigusega saada õiglasi tasu.¹¹⁰ Selline õigus tuleks Euroopa Komisjoni arvates asendada õigusega õiglasele tasule, mis on teostatav ainult kollektiivse esindamise organisatsioonide vahendusel. Teisisõnu, luua kõigile autoriõigusega ja autoriõigusega kaasnevatele õigustega kaitstavatele teostele kohustuslik litsentseerimise süsteem. Seega, kui õiguste omanik on andnud nõusoleku oma teose ülekandmiseks ühes ühenduse liikmesriigis, siis seejärel võib seda vabalt üle kanda ka ühenduse ülejäänud territooriumil.¹¹¹

Komisjon rõhutab, et asutamisleping hõlmab endas Euroopa integratsiooni mitte ainult kirjastatavate teoste ning kirjastajate ja ajakirjanike tegevusaladel, vaid ka raadio- ja televisiooniülekannete ja nendega seotud tegevusaladel. Vastupidiselt laialtlevinud arvamusele, kohaldub asutamisleping Euroopa Komisjoni hinnangul mitte ainult majanduslikele tegevustele, vaid kõigile tasustatavatele tegevustele, olenemata sellest, kas tegemist on majandus-, sotsiaal-, kultuuri-, spordi- või muu valdkonnaga. Seega täpselt nii, nagu asutamisleping garanteerib liikmesriikide kodanikeks olevatele töötajatele liikumisvabaduse ja neile, kes on iseendale tööandjad, asutamislepingu, olenemata nende erialast, garanteerib asutamisleping ka nende poolt tarnitavate mistahes kaupade ja teenuste vaba liikumise ühenduses.¹¹²

Euroopa Kohus on mõnedes kohtuasjades nõustunud, et televisioonisignaali edastamine on asutamislepingu mõistes selline teenus, mis allub vaba liikumise põhimõttele. *Sacchi* kohtuasjas leidis Euroopa Kohus, et kui asutamisleping ei sätesta otsesõnu teisiti, siis tuleb

¹⁰⁸ G. Davies, lk 146.

¹⁰⁹ R. Strivens, The EC Commission Green Paper on copyright, 1988, 10(9), lk 275.

¹¹⁰ Summary published by the Commission COM(84) 300 final/2, paragrahv 2.

¹¹¹ G. Davies, lk 146-147.

¹¹² I. E. Schwartz, Broadcasting and the EEC Treaty. European Law Review, 1986, 11(1), lk 7.

televisioonisignaali oma olemuse poolest käsitleda teenusena ning televisioonisignaalide edastamine kui selline, kaasaarvatud reklaamid, on hõlmatud asutamislepingu nende sätetega, mis reguleerivad teenuseid.¹¹³ Euroopa Kohus kinnitas oma sellist seisukohta ka *Daubave* kohtuasjas ja lisas, et puudub põhjus käsitleda televisiooniülekannete signaalide edastamist kaabli teel kuidagi teisiti kui teenusena.¹¹⁴

Siiski on Euroopa Kohtu seisukohad antud küsimuses olnud aegade jooksul vasturääkivad ning hilisemas praktikas kaldub ta autoriõiguslikes küsimustes jätkuvalt jääma jäigale Bogoch'i teooria stiilis seisukohale, mis võib oluliselt piirata televisiooniteenuste vaba liikumist Euroopa Liidus. Sama suuna Euroopa Kohtu praktikas toob välja ka advokaat L. Defalque märkides, et kui varasemalt võidutses kaupade ja teenuste vaba liikumise põhimõte ja seda isegi juhtudel, kus see tähendas autori seisukohalt kitsendavat otsust, on kohus nüüd asunud toetama seisukohta, et autoril on tegelikult palju laiemad õigused. Euroopa Kohus viitab riiklikele seadusandlustele ja kui vaieldavas küsimuses ei ole harmoniseerimist toimunud, siis tunnustab liikmesriikide vahelisi erinevusi. Defalque' hinnangul lubab kohus autoril piirata oma töö kasutamist ja võtab arvesse autoritasude erinevusi liikmesriikides isegi siis, kui see võib piirata liikmesriikide vahelist kaubandust.¹¹⁵

Teenuste vaba liikumise küsimusega haakub omakorda küsimus õiguste ammendumisest. Õiguste ammendumise doktriin tekkis USA-s lähtudes sealsetest kaubandusvajadustest ning tähendab Euroopa kontekstis sisuliselt, et kui autoriõigusega kaitstav teos müüakse õiguste omaja nõusolekul mistahes Euroopa Liidu liikmesriigi territooriumil, siis kaotab see õiguste omaja koheselt igasuguse õiguse kontrollida vastava teose täiendavat müüki. Praktikas tähendab see näiteks, et pärast seda, kui kirjastaja on pannud ükskõik millises Euroopa Liidu liikmesriigis müüki esimese J.K. Rowling'u raamatu, ei takista üksi seadus kolmandal isikul ostmast 100 koopiat tema uuest Harry Potteri raamatust ja müüa neid edasi mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis.¹¹⁶ Ammendumise printsiibi kohaselt sisuliselt kaotab autor või õiguste omaja oma teose koopia müümisega ainuõiguse lubada või keelata oma teose mistahes vormis levitamist.

¹¹³ EKO 30.04.1974, C-155/73, *Sacchi*.

¹¹⁴ EKO 18.03.1980, C-52/79, *Procureur du Roi v. Debaeve*, lk 855, kohtu kaheksas põhjendus.

¹¹⁵ L. Defalque, Copyright – free movement of goods and territoriality: recent developments. *European Intellectual Property Review*, 1989, 11(12), lk 439.

¹¹⁶ J. Espantaleon, lk 30.

Ammendumise printsiip kohaldub siiski ainult kaupadele ja mitte teenustele, eelkõige mitte *on-line* teenustele.¹¹⁷ Direktiivis autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas on näiteks öeldud, et küsimust õiguste ammendumisest ei teki teenuste, eelkõige *on-line* teenuste puhul.¹¹⁸

Magistritöö autorile jääb arusaamatuks, milles seisneb teose levitamise fundamentaalne erinevus DVD-l (kaup) ja kaabelvõrgu (teenus) vahendusel ning miks esimesel juhul kuulub kohaldamisele nii Euroopa Liidu sisese kaupade ja teenuste vaba liikumise tagamise põhimõtte kui ka õiguste ammendumise printsiibi rakendamine, teisel juhul aga mitte.

Sama arvamust on jaganud J. Espantaleon'i sõnul ka kaabli- ja satelliitlevi direktiivi koostajad, kuna direktiivi mõtte oli satelliidiülekanne puhul kaudselt sätestada õiguste ammendumise põhimõtte piiratud kujul selliselt, et algne õiguste omanik kaotab osaliselt kontrolli teenusena käsitletava ülekande üle. Direktiivi olulisem erinevus võrreldes õiguste ammendumise doktriiniga seisneb võimaluses ülekandeõigust lepinguliselt siiski ajas ja ruumis piirata. On võimalus piirata edastust kas teatud riikidega või lisatakse lepingusse säte, mille kohaselt ülekande teostajal on õigus kasutada teost neli korda viie aasta jooksul näiteks Prantsusmaa, Belgia ja Luksemburgi territooriumitel.¹¹⁹

Praktikas hiilivad turuosalised oma huvide lepingulisel korraldamisel direktiivist enamasti mööda. Produtsendid müüvad oma programme ringhäälinguorganisatsioonidele tingimusel, et satelliidiülekanded peavad olema krüpteeritud tagamaks, et teoseid ei saa vastu võtta väljaspool teatud riigi piire. Selline krüpteerimine võimaldab produtsentidel pidada samade teoste osas müügiläbirääkimisi ka teistes liikmesriikides asuvate ringhäälinguorganisatsioonidega.¹²⁰ Sellist praktikat toetab omakorda Euroopa Kohus, kes ammendumise printsiibi kaalumisel tõlgendab autoriõiguse omaniku poolt antud nõusolekut alati kitsendavalt.¹²¹

Nii ei ole seni jõutud televisiooniteenuste osas õiguste ammendumise printsiibi reaalse rakendamiseni ning Euroopa Liidus puudub selles küsimuses ühtne lähenemine. Hetkel

¹¹⁷ M. T. M. Rennie, E.U. Copyright Directive: May 1999 amendments to appease some industry sectors, 1999, 5(5), lk 125.

¹¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas, preambul, p 29 – EÜT L 167/10, 22/6/2001, lk 230-239.

¹¹⁹ J. Espantaleon, lk 40.

¹²⁰ Samas, lk 41.

¹²¹ L. Defalque, lk 439.

kehtivate liikmesriikide seaduste kohaselt sõltub õiguste ammendumise kohaldatavus sellest, kus teos esmaselt müüdi. Mõned liikmesriigid kohaldavad riiklikku ammendumise printsiipi, mille kohaselt esmane müük autori poolt või tema nõusolekul ammendab tema levitamiseõiguse selles konkreetses riigis. Teised liikmesriigid kohaldavad rahvusvahelist õiguste ammendumise printsiipi, mis tähendab, et autor ammendab oma ainuõiguse esmase müügiga mistahes maailma riigis. Kolmandad kohaldavad jällegi ühenduse ammendumise printsiipi, mille kohaselt autor ammendab oma ainuõiguse esmase müügiga, mis on tehtud Euroopa Liidu piires.¹²²

Magistritöö autori arvates oleks nii õiguste omajate kui kasutajate seisukohalt kõige proportsionaalsem Euroopa Liidu piires rakenduva õiguste ammendumise printsiibi rakendamine, kuivõrd ühelt poolt aitaks see tagada liidu sisest teenuste vaba liikumist, kuid teisalt ei piiraks liiga laialdaselt autorite õigusi oma teoste kasutamise kontrollimiseks.

¹²² M. T. M. Rennie, lk 125.

3. Autoritasude määrad ja tasu maksmise mehhanism

3.1. Õiglane tasu

Diskuteerides autoritasude teemal, on võimatu mitte käsitleda küsimust õiglasest tasust.

AutÕS § 77 lg 1 p 2 kohaselt teostavad ja kaitsevad kollektiivse esindamise organisatsioonid oma liikmete varalisi ja isiklikke õigusi organisatsiooni põhikirjas ja liikmelepingus ettenähtud korras, sealhulgas otsustavad autoritasu, litsentsitasu, esitajatasu või muu tasu suuruse, pidades vajaduse korral sellealaseid läbirääkimisi. Sisuliselt tähendab see, et kollektiivse esindamise organisatsioonidele on antud ainuõigus otsustada tasu suuruse üle ning nad ei pea tasusid õiguste kasutajatega läbi rääkima, kui nad seda vajalikuks ei pea.

Eesti regulatsioonis ei ole ühtki vihjet sellele, milliste kriteeriumite alusel autoritasu kujunema peaks, mistõttu ei ole kollektiivse esindamise organisatsioonid tasu kehtestamisel mitte millegagi piiratud. Kui me aga tahame saavutada olukorra, kus õiguste omajate ja õiguste kasutajate vahelistes suhetes esineks mõistlik tasakaal, siis ei ole selline olukord vastuvõetav, kus tasud kujundab üksnes üks pool oma suva järgi.

Praktikas lähtutakse igasuguste autoritasude läbirääkimisel asjaolust, et see võiks olla õiglane. Regulatsioon räägib õiglasest tasust aga ainult teatud juhtudel. Näiteks rendidirektiivi¹²³ kohaselt peab rendiõiguse üleandmisel säilima autoritele ja esitajatele loovutamatu õiglase tasu saamise õiguse, mille kogumine võib olla usaldatud kollektiivse esindamise organisatsioonidele.

Kaabli- ja satelliitlevi direktiiv¹²⁴ ei sätesta kaabelviteenuse puhul konkreetselt õigust õiglasele tasule. Teisalt aga kohustab direktiivi artikkel 9 liikmesriike tagama, et autoriõiguse omanike ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdajate õigust lubada või keelata kaabelvioperaatoril kaabli kaudu taasedastamine, võib teostada üksnes kollektiivse esindamise organisatsiooni vahendusel. Sellisel viisil kindlustatakse autoritele ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajatele filmide taasedastamise korral teatud skeem õiglase tasu saamiseks.¹²⁵

¹²³ Nõukogu direktiiv 92/100/EMÜ.

¹²⁴ Nõukogu direktiiv 93/83/EMÜ.

¹²⁵ P. Kamina, lk 196-197.

Euroopa Liidu õigusaktid ei sätesta „õigluse” kriteeriumit kaabelviteenuse osutamisel teoste kasutamise eest, kuid nagu öeldud, ka praktikas lähtutakse samuti „õigluse” kriteeriumist.

Kuna „õiglane tasu” on määratlemata õigustermin, siis tuleks seda püüda sisustada lähtuvalt praktilistest kriteeriumitest. Kollektiivse esindamise organisatsioonid on jäigalt asunud seisukohale, et õiglane tasu saab olla vaid selline, mida makstakse perioodiliselt ja mis on seatud sõltuvusse kaabelvioperaatori käibest. Iseenesest on selline lähenemine loogiline – autorid saavad oma teose kasutamise eest tasu võrdeliselt sellele, kui hästi läheb isikul, kes neid teoseid oma äritegevuses kasutab. Arusaamatuks jääb perioodiliste ja käibest sõltuvate tasude puhul aga kollektiivse esindamise organisatsioonide poolt iga-aastase hinnatõusu nõudmine. Kui tasu moodustab teatava protsendi käibest, siis inflatsiooniga kaasneb ju sisuliselt automaatne hinnatõus. Milleks on sel juhul vaja perioodiliselt veel omakorda ka protsendimäära ennast suurendada? Samuti tuleb märkida, et kui mingil põhjusel kaabelvioperaatori käibed langevad, siis autoreid esindavate ühingute arvates peaks nõutava tasu protsent hoopiski tõusma, sest vastasel juhul jääb kogutavat autoritasu summaarselt liiga väheks. Viimane on selges vastuolus ühingute enda poolt laialt propageeritava loogikaga, mille kohaselt õiguste omajad peaksid saama teoste kasutamisest kasu võrdeliselt sellega, kuidas läheb kaabelvioperaatoril, kes vastavaid teoseid oma äritegevuses kasutab.

Euroopa Komisjoni arvates ei pruugi õiglane tasu tingimata vihjata perioodilisele litsentsitasule. Sellist arusaama kinnitab rendidirektiivi preambuli punkt 16, mis sätestab, et õiglast tasu võib maksta ühes või mitmes osas kas lepingu sõlmimise ajal või pärast seda. Seetõttu võib selliseks õiglaseks tasuks olla ka fikseeritud summa.¹²⁶ Reinbothe ja Lewinski rõhutavad, et olgu siis perioodiline või mitte, hüvitis ise peab olema igal juhul „õiglane”.¹²⁷

Selgusetu on siiski, kas tasu peab olema „õiglane” vaid autorite seisukohalt vaadatuna või „õiglane” ka õiguste kasutaja seisukohalt ning olgu kelle seisukohalt tahes, millistele kriteeriumitele õiglane tasumäär ikkagi vastama peaks.

Praktikas kujuneb õiglane tasu selliseks, milline ta on kollektiivse esindamise organisatsiooni nägemuses ning kuivõrd viimased on läbirääkimistes jõupositsioonil, siis ei vaevuta oma seisukohti selgitama ning välja ei olegi kujunenud sisuliselt ühtki kriteeriumit, millest tasu suurus sõltuma peaks.

¹²⁶ P. Kamina, lk 195-196.

¹²⁷ J. Reinbothe and S. Lewinski, *The EC Directive on Rental and Lending Rights and on Piracy*. Sweet and Maxwell, 1993, lk 70-71.

Erialases kirjanduses on palju juttu sellest, et vaidluses õiglase tasu üle peaks vaatama nii vastaval turul kui teistes liikmesriikides väljakujunenud praktikat. Samas on küsitav, kuidas selline võrdlus saab anda adekvaatset tulemust, kui ka teistes liikmesriikides määratakse vaadeldavad tasud ühepoolselt autoreid esindavate ühingute poolt. Samuti tuleb arvestada, et kaabellevioperaatori teenustasud ja seega ka tema kasumid, mille arvelt autoritasusid kogutakse, võivad olla riigiti äärmiselt erinevad. Näiteks Soome kaabellevioperaator DNA Oy küsib oma baaspaketis ühe telekanali kohta tasu 1,25 eurot¹²⁸, samal ajal kui Eesti kaabellevioperaatori baaspaketis on tasu ühe kanali kohta 0,27 eurot¹²⁹, mis teeb hindade erinevuseks üle nelja korra. Kui see omakorda seada suhtesse vastavate riikide keskmiste palkadega, siis Soome keskmisel elanikul kulub kaabelleviteenuse peale 0,64%¹³⁰ oma igakuisest sissetulekust, samal ajal kui vastav suhtarv Eestis on 1,29%¹³¹, mis tähendab, et eestlasel kulub kaabeltelevisiooniteenuse vaatamiseks kaks korda suurem osa oma sissetulekust kui soomlasel. Sarnaselt on ka autoritasudel Eesti ja Soome ettevõtjatele oluliselt erinev mõju, sest eelnimetatud näitajatest tulenevalt on vastavate ettevõtjate käive ja kasum oluliselt erinevad.

Niisiis on õiglase tasu määramine väga keeruline ning seda eriti olukorras, kus läbirääkimisi juhtival poolel ei olegi üldse huvi oma nõudeid millegagi põhjendada ja puudub motivatsioon leida kriteeriume, mille alusel vastava tasu suurus määrata. Mitmed riigid on seetõttu läinud autoritasude riiklikul tasandil reguleerimise teed. Rakendatavad tasumehhanismid ja riikliku sekkumise tasemed on riigiti erinevad, igaühel neist omad plussid ja miinused, kuid erinevates süsteemides leidub kahtlemata põhimõtteid, millest eeskujuga võtta. Näiteks on Poolas esitatud üks innovatsiooniline ja praktika jaoks kahtlemata väga oluline põhimõte, millega mitte arvestamine on mujal maailmas kaabellevioperaatoritele tõsiseks probleemiks.

Poolas kehtinud autoriõiguse seadus sätestas, et autoritasudele kehtivad teatud miinimummäärad. Vastavate hinnatasemete osas olid ettepanekute tegemiseks õigustatud kollektiivse esindamise organisatsioonid ning ettepanekud kuulusid kinnitamisele kultuuriministri moodustatud 6-liikmelise komisjoni poolt. Seejuures oli komisjoni pädevuses

¹²⁸ Soome kaabellevioperaatori DNA Oy hinnakiri seisuga 17.02.2013 (M-paketis 16 kanalit hinnaga 19,95 eurot).

¹²⁹ Eesti kaabellevioperaatori AS Starman hinnakiri seisuga 17.02.2013 (M-paketis 40 kanalit hinnaga 10,99 eurot).

¹³⁰ Tilastokeskus, Palkansaaajien kokonaisansio oli keskimäärin 3 111 euroa kuukaudessa vuonna 2011.

¹³¹ Statistikaamet, Keskmine brutotunnipalk tõusis kõigil tegevusaladel. (2012. aasta III kvartalis keskmine brutopalk 855 eurot kuus).

üksnes ettepaneku kinnitamine või tagasilükkamine, kuid puudus võimalus sisuliste muudatusettepanekute tegemiseks.

Kohalik kaabelvioperaator Regionalna Telewizja Kablowa Autocom leidis, et selline süsteem on Poola põhiseaduse vastane, kuna hinnatasemete väljatöötamisse ei olnud kaasatud kaabelvioperaatoreid. Hageja leidis, et vastav autoriõiguse seaduse säte ei võimalda hinnatasemete väljatöötamise protsessi „teise osapoole“ (õiguste kasutajate või nende liidu) kaasamist. Kaebuse esemeks oligi kasutajate mitte kaasamine selliste hindade väljatöötamise või kinnitamise protsessi, mis on neile siduvad kohustuslike miinimummaksetena.¹³²

Poola konstitutsioonikohus nõustus hagejaga, et selline süsteem ei ole põhiseadusega kooskõlas. Kohus tuvastas, et kõnealuse sätte osas oli seadusandja eesmärk avaliku huvi kaitse ning selliste miinimumhindade saavutamine, mis saavutataks vaba turumajanduse tingimustes peetavate läbirääkimiste tulemusena. Viimase valguses on aga väga oluline kaasata hindade määramise protsessi ka õiguste kasutajad.

Nimetatud kohtuotsus tõi Poolas kaasa vajaduse autoritasude süsteemi põhjalikuks reformiks. Reformi eesmärgiks on muuta miinimumtasemete väljatöötamine oluliselt läbipaistvamaks ning kaasata sellesse aktiivselt ka õiguste kasutajate esindajad. Siinjuures ei omagi tegelikult nii fenomenaalset tähtsust tasude väljatöötamise korralduslik pool, kui hoopiski üks reformi käigus väljatoodud väga oluline põhimõte, mida autoritasude kujunemisel peaks tingimata arvestama ja mille seadusandjad siiani on mujal tähelepanuta jätnud. Nimelt sisaldab ettepanek selgeid ja detailseid tingimusi, mida autoriõiguse komisjon peaks miinimumtasude väljatöötamisel arvesse võtma. Arvesse võetavad tingimused hõlmavad muuhulgas vajaduse võtta arvesse kogu tasu, mis autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste eest kaabelvioperaatori poolt kokku oma tegevuse raames maksmisele kuulub.¹³³

Viimane on väga oluline tähelepanek, sest lisaks tasu määrale kui sellisele, seisavad kaabelvioperaatorid silmitsi veel ühe väga tõsise probleemiga – autoritasude planeerimise teeb äärmiselt keerukaks asjaolu, et puudub arusaam, kui palju lisaks juba teadaolevatele ühingutele võib kollektiivse esindamise organisatsioonid veel olla või juurde tekkida. Kui arvestada, et enamike Euroopa Liidu riikide seadus ei keela ühe ja sama õiguste kategooria

¹³² P. Kostanski, Poland: Copyright Act 1994, Arts.108, 109; 1997 Constitution, Arts.20, 22, 31(3), 45(1), 64(2), 77(2) - "Proceedings for Confirmation of Remuneration Scales" (Tarifbestatigungsverfahren). International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2007. IIC 2007, 38(7), lk 850.

¹³³ M. Pek, Poland: copyright - proposed reform of the Copyright Commission - collective rights remuneration table. European Intellectual Property Review, 2009. E.I.P.R. 2009, 31(12), lk 84.

osas mitme kollektiivse esindamise organisatsiooni moodustamist, siis võib see viia välja olukorrani, kus kollektiivse esindamise organisatsioonide paljusus hakkab oluliselt moonutama vaba konkurentsi toimimist kaabelleviteenuse turul, kuna vaid ühele-kahele suuremale kaabellevioperaatorile võib selline autoritasude koormus jõukohane olla.

Eeltoodust järeldeb, et:

- autoritasusid või vähemalt nende kujunemise aluseid võiks riiklikult reguleerida ning regulatsioon peaks eelkõige sätestama õiglase tasu kujunemise kriteeriumid;
- perioodilisse tasude väljatöötamise protsessi tuleks tingimata kaasata nii õiguste omajad kui kasutajad;
- tasumäära kujunemisel tuleks arvesse võtta erinevatele kollektiivse esindamise organisatsioonidele makstavate tasude kogusumma.

Eelnevates peatükkides esitatud ettepanekutega kooskõlas lähtutaks riiklikust regulatsioonist juhtudel, kus autor ei ole lepingu alusel tasu saanud ning tasu kuulub maksmisele seaduse alusel. Muudel juhtudel oleks maksmisele kuuluva tasu aluseks õiguste omaja ja õiguste kasutaja vahel sõlmitud leping.

3.2. Kollektiivse esindamise organisatsioonid

Eelnevates peatükkides on olnud juttu kollektiivse esindamise organisatsioonidest ning nendega seotud mõningatest probleemidest. Seetõttu on siinkohal asjakohane käsitleda kollektiivse esindamise organisatsioonide tekkimise ajaloolist eesmärki ning võrrelda seda hetkepraktikaga.

Kollektiivse esindamise organisatsioonide loomise eesmärgiks oli esiteks tagada, et kaabellevioperaatoril oleks võimalus pidada läbirääkimisi lugematute vastaspoolte asemel ühe vastaspoolega. Taasedastatavad programmid sisaldavad paljude autorite teoseid ning kaabellevioperaatorite normaalne äritegevus ei oleks võimalik, kui teoste kasutamiseks oleks tarvilik sõlmida lepingud kõigi autoritega ühe kaupa. Seetõttu sätestab kaabli- ja satelliitlevi direktiiv¹³⁴, et saate kaabli kaudu taasedastamiseks vajalikke õigusi võivad hallata ainult kollektiivse esindamise organisatsioonid.

¹³⁴ Nõukogu direktiiv 93/83/EMÜ.

Lisaks eeltoodule selgitab Euroopa Komisjon täiendavalt, et õiguste kollektiivset teostamist peeti vajalikuks, kuna vastasel korral oleks kaabelvioperaatoril keeruline tagada, et ta on omandanud õigeaegselt kõik õigused talle levitaja poolt edastatud saadetele ning seega vältida katkestuste ohtu saadete edastamise ajal.¹³⁵ T. Dreier märgib, et kuigi taasedastamise õigusi räägiti juba varem läbi kollektiivselt, ei saanud kaabelvioperaatorid olla kunagi kindlad, et konkreetse programmi taasedastamist, mille eest ta juba maksnud on, ei blokeerita õiguste omaja poolt, keda ei olnud läbirääkimistel esindatud. See võib tähendada, et kaabelvioperaatorilt nõutakse ühelt hetkel taasedastamise lõpetamist ning lisaks riskib ta nii tsiviil- kui kriminaalvastutusega.¹³⁶

Seega oli õiguste kollektiivse teostamise regulatsiooni teiseks põhjenduseks asjaolu, et individuaalse õiguste haldamise puhul puudub kaabelvioperaatoril selgus, millised õigused on kaetud ja millised mitte ning sellises olukorras on kolmandatel isikutel oma nõuetega võimalik telekanali taasedastamist blokeerida. T. Dreier leiab, et sellest tulenevalt peaks samaaegselt ja muutmatuks taasedastamiseks vajalikke õigusi saama teostada ainult kollektiivselt. See tähendab, et läbirääkimistest välja jäänud õiguste omaja ei saa enam teostada oma ainuõigusi teose kasutamise lubamiseks ja keelamiseks kaabelvioperaatori suhtes, vaid tema õigused on piiratud üksnes hüvitise nõudmisega kollektiivse esindamise organisatsioonilt. Selline lahendus eeldab, et igasugust taasedastamise õigust haldab vähemalt üks kollektiivse esindamise organisatsioon.¹³⁷

Eeltoodu valguses tundub kollektiivse esindamise organisatsioonide loomine põhjendatud ja vajalik. Ent selline arvamus võib muutuda, kui asetada tolleaegsed eesmärgid tänasesse reaalsesse praktikasse, sest tänaseks on need eesmärgid täitmata.

Enamike liikmesriikide, sealhulgas Eesti, seadusandja ei ole piiranud kollektiivse esindamise organisatsioonide arvu. See on viinud olukorrani, kus turul tegutseb samaaegselt mitmeid kollektiivse esindamise organisatsioone, kelle poolt esindatavad õigused kas osaliselt või täielikult kattuvad. See tähendab, et kaabelvioperaatoril puudub jätkuvalt kindlus, et kõik ühe või teise valdkonna õigused on kaetud. Probleemi olemasolust on teadlik ka Euroopa Komisjon, kes märgib: „On ka väidetud, et praeguste kaabelvi taasedastuse eeskirjade kohaselt vastavalt kaabli- ja satelliitlevi direktiivile võib õiguste omandamiseks olla tarvis

¹³⁵ Roheline raamat, lk 9.

¹³⁶ Samas, lk 15.

¹³⁷ T. Dreier, Broadcasting and copyright in the internal market: the new proposal by the EC Commission concerning cable and satellite broadcasts. *European Intellectual Property Review*, 1991, 13(2), lk 45.

mitut tehingut erinevate õigusi esindavate organisatsioonidega ning olukord ei pruugi olla piisavalt selge ja kindel selles osas, kellel on õigus milliseid õigusi litsentseerida.¹³⁸

Juba ainuüksi väikses Eestis tegutseb märkimisväärne arv kollektiivse esindamise organisatsioone, kellega tuleb sõlmida leping audiovisuaalsete teoste taasedastamiseks kaabelvõrgus: MTÜ Eesti Autorite Ühing ja viimase vahendusel MTÜ Eesti Audiovisuaalautorite Liit, MTÜ AGICOA Eesti, MTÜ Eesti Esitajate Liit, MTÜ Eesti Fonogrammitootjate Ühing ning suurte eelduste kohaselt on tellitava audiovisuaalteenuse puhul lisandumas lepingu sõlmimise vajadus Eesti Näitlejate Liiduga.

Eestis alustas 1997. aastal esimesena kaabelvioperaatoritelt tasu kogumist MTÜ Eesti Autorite Ühing, kes hakkas tollal tasu koguma kaabelvõrgus sisalduvate muusikateoste eest. 2010. aastal sõlmiti sama ühingu lisaks leping audiovisuaalsete teoste kasutamise osas. Sellele järgnes 2011. aastal uue kollektiivse esindamise organisatsiooni, MTÜ AGICOA Eesti, kui produtsentide esindaja, täiendav tasunõue samuti audiovisuaalsete teoste eest. Samaaegselt esitati 2011. aastal tasunõue MTÜ Eesti Esitajate Liidu ja MTÜ Eesti Fonogrammitootjate Ühingu poolt fonogrammide kasutamise eest. Need ühinged on tekkinud samm-sammult ning igaühe nõue kujutab endast teatud osa kaabelvioperaatori käibest ja seejuures reeglina mitte vähem kui eelneva nõudja nõue, mis teeb autoritasude planeerimise väga keerukaks.

Enamikes liikmesriikides, sealhulgas jällegi ka Eestis, on kollektiivse esindamise organisatsioonide loomine nii lihtne, et sisuliselt võiks seda teha igauks. Seetõttu võib ühingu paljususe viia sarnase olukorrani, nagu nõudeid esitaksid jätkuvalt üksikud autorid ning kaabelvioperaator ei ole kuidagi kaitstud olukorra eest, kus ta paari-kolme autori poolt loodud ühingu nõude tõttu on sunnitud katkestama televisiooniprogrammi edastamise (sest üksiku teose välja jätmise ei ole televisiooniprogrammi kui terviku õiguste seisukohalt võimalik). Olukorras, kus puudub arusaam, millal ja kui palju selliseid ühinguid võib lisanduda, on autoritasusid peaaegu võimatu planeerida. Samuti võib selline kontrollimatu ühingu lisandumine lõppeda sellega, et kaabelvõrgu osutamine muutub paljudele turuosalistele majanduslikult ebamõistlikuks.

Lisaks ei garanteeri õiguste kollektiivne teostamine ka seda, et probleeme ei teki õiguste omajate poolt, keda ei olnud läbirääkimistel esindatud. Hea näide sellest on hetkel kehtiv

¹³⁸ Roheline raamat, lk 9.

EAÜ ja kaabeloperaatorite vahel sõlmitud General Licencing Agreement nime kandev leping teatud teleprogrammide taasedastamise osas (sh kaetakse nende telekanalite audiovisuaalsete teoste õigused), mis näeb ette järgmise sätte: „Õiguste omajate esindajad vabastavad Litsentsisaaja igasugustest varalistest nõuetest, mis tulenevad pretensioonidest, mida antud Lepingu täitmise ajal esitavad kolmandad isikud, kes ei ole sõlminud lepingut ühegi kollektiivse esindamise organisatsiooniga kaabellevivõrgu kaudu taasedastamisega seotud õiguste teostamiseks, kuid kellele kuuluvad seoses Lepinguga hõlmatud programmide ja nendes sisalduvate teoste taasedastamisega Eesti Vabariigi seadusandluses ettenähtud autoriõigused ja autoriõigusega kaasnevad õigused. /.../ kolmandate isikute nõuete hüvitamise ulatus on piiratud summaga, mis oleks tulnud kolmandale isikule maksta juhul, kui Lepingu pooleks oleval õiguste omajate esindajal oleks olnud volitus selle kolmanda isiku esindamiseks.“¹³⁹ Selline lepinguline sõnastus tähendab oma sisult, et kolmandate isikute nõuded, mis väljuvad lepingus kirjeldatud ulatusest, jäävad siiski kaabellevioperaatori kanda, sest ülaltoodud sõnastusega vabastab kollektiivse esindamise organisatsioon ennast selles osas otsesõnu vastutusest.

Nagu näha, esineb kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevuses palju probleemseid aspekte ja ebaselgusi ning sellest tulenevalt on Euroopa Komisjon viidanud vajadusele muuta õiguste kollektiivne teostamine selgemaks ja läbipaistvamaks. Nii on Euroopa Komisjon küll seisukohal, et õiguste omanikele tuleb tagada asjakohased hüvitised, kuid samal ajal on piiriüleste teenuste arendamiseks digitaalsel ühtsel turul väga tähtis, et piiriüleste teenuste omandikuuluvus ja õigused oleksid läbipaistvad ning uute teenuste juurutamise kulud oleksid prognoositavad.¹⁴⁰

Üheks võimalikuks lahenduseks, muutmaks kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevust läbipaistvamaks, on kahtlemata nn *one-stop-shop*¹⁴¹ süsteem, mis võimaldaks õiguste kasutajatel omandada kõik teoste üle-Euroopalikuks kasutamiseks vajalikud õigused ühelt kollektiivse esindamise organisatsioonilt. Euroopa Komisjon märgib, et juba ühtse turu aktis¹⁴² on rõhutatud, et interneti ajastul peaks kollektiivne haldamine saama areneda selliste Euroopa mudelite suunas, mis lihtsustaksid mitmeid territooriume hõlmavate litsentside

¹³⁹ Tegemist on magistritöö autorile kättesaadava lepinguga, mis on sõlmitud ühesugusena kõigi Eesti turul tegutsevate kaabellevioperaatoritega, kuid kuna sellist lepingut ei ole MTÜ Eesti Autorite Ühing oma kodulehel kättesaadavaks teinud, siis puudub käesolevaga võimalus sellele viitamiseks.

¹⁴⁰ Roheline raamat, lk 15.

¹⁴¹ Eestis kasutatakse eriala keeles vastava süsteemi märkimiseks ingliskeelset väljendit, kuid sisuliselt võib seda kirjeldada kui „kõik ühest kohast“.

¹⁴² Ühtse turu akt - Kaksteist vahendit majanduskasvu edendamiseks ja usalduse suurendamiseks „Üheskoos uue majanduskasvu eest“, KOM(2011) 0206 (lõplik), 13. aprill 2011.

väljaandmist.¹⁴³ Euroopa Komisjon ütleb otsesõnu, et kollektiivse esindamise organisatsioonid ja teised haldajad peaksid looma ühised organid, mis võimaldaksid õiguste haldamise lihtsustamist.¹⁴⁴

Selle süsteemi eelis on üheselt selge. Autorid ja teised õiguste omajad ei saa individuaalselt kontrollida oma teoste mass-kasutust. Kollektiivne haldamine on väga tihti ainus võimalus autoriõiguse normaalseks funktsioneerimiseks. Digitaalses keskkonnas võib õiguste omandamisel olla takistuseks mitmete erinevaid teoseid esindavate ühingute samaaegne eksisteerimine. Kasutajad soovivad nn *one-stop-shop*'i, mis võimaldaks omandada kõik erinevad õigused üheaegselt. Mitmetes riikides on püütud seda lihtsat soovi rahuldada samasuguse lihtsa lahendusega, luues erinevate autoriõiguse ühingute vahel ühtset infosüsteemi.¹⁴⁵ Näiteks Jaapanis tehakse samme loomaks digitaalset informatsioonikeskkonda, mis toimiks kui autoriõigusega kaitstavate teoste andmebaas, teisisõnu, see oleks multimeedia operaatorite *one-stop-shop* ja litsentseerimise keskus. Siiski, Euroopas, kus kehtib komplitseeritud autoriõiguse kaitse süsteem, on raske ette kujutada, kuidas selline tsentraalne „kõik ühest kohast“ litsentseerimise keskus võiks ennast sellise keeruka süsteemi üle kehtestada.¹⁴⁶

Samas tähendaks selline *one-stop-shop* lahendus teatud kollektiivse esindamise organisatsioonide positsiooni veelgi suuremat tugevdamist, mis tooks läbirääkimistel kaasa täiendavaid probleeme. Samale asjaolule juhib tähelepanu I. A. Stamatoudi, märkides, et plaanid *one-stop-shop* süsteemi loomiseks propageerivad kollektiivse esindamise organisatsioonide positsiooni olulist tugevdamist.¹⁴⁷ Niisiis võiks *one-stop-shop* süsteem tekitada monopoli.

Lisaks on magistritöö peatüki 2.4. (Litsentsilepingu praktikas) valguses küsitav kollektiivse esindamise organisatsioonide vajadus kaabellevi valdkonnas kui selline üldse, sest praktikas omandatakse õigused teoste kaabellevivõrgus kasutamiseks juba produtsendi ja ringhäälinguorganisatsiooni vahel sõlmitava litsentsilepingu tulemusena. Euroopa Komisjon

¹⁴³ Roheline raamat, lk 4.

¹⁴⁴ Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society, COM (95) 382 final, Brussels, July 19, 1995, lk 76.

¹⁴⁵ H. C. Jehoram, The future of copyright collecting societies. *European Intellectual Property Review*, 2001, 23(3), lk 135.

¹⁴⁶ J. Cameron, Approaches to the problems of multimedia. *European Intellectual Property Review*, 1996, 18(3), lk 117.

¹⁴⁷ I. A. Stamatoudi, The European Court's love-hate relationship with collecting societies. *European Intellectual Property Review*, 1997, 19(6), lk 293.

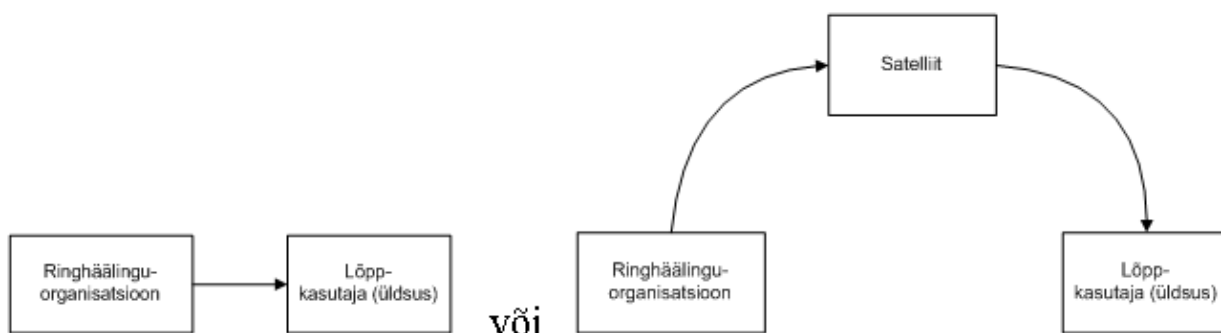
on samuti seadnud küsitavuse alla kollektiivse esindamise organisatsioonide üldise vajalikkuse: „/.../ on arutletud selle üle, kas kaabellevi taasedastuse puhul tuleks säilitada kohustuslik kollektiivne litsentseerimine või anda õiguste omanikele vabadus väljastada litsentse individuaalsel alusel.“¹⁴⁸

Kui kollektiivse esindamise organisatsioonide kaotamine kõne alla ei tule, siis magistritöö autori arvates aitaks olukorda vähemasti oluliselt parandada kollektiivse esindamise organisatsioonide arvu ja loomise tingimuste piiramine, samuti vastavate ühingute tegevuse oluliselt läbipaistvamaks muutmine.

3.3. Kaabelleviteenus: kas edastamine või taasedastamine?

Täna valdavalt levinud käsitluse järgi on edastamisega tegemist juhtudel, kus:

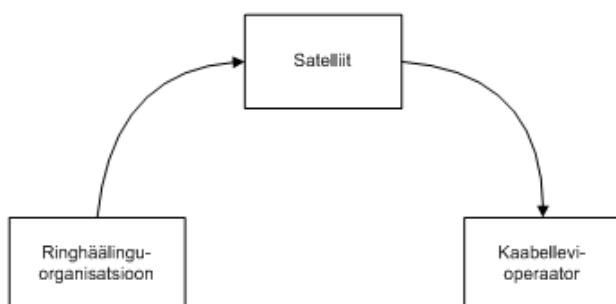
- (a) ringhäälinguorganisatsioon ise kannab oma televisiooniprogrammi üle;

JOONIS 1

Edastamine vahetult ringhäälinguorganisatsiooni poolt.

- (b) ringhäälinguorganisatsioon edastab oma signaali satelliidile ja sealt kuni kaabellevioperaatori jaamani (mitte kaugemale).

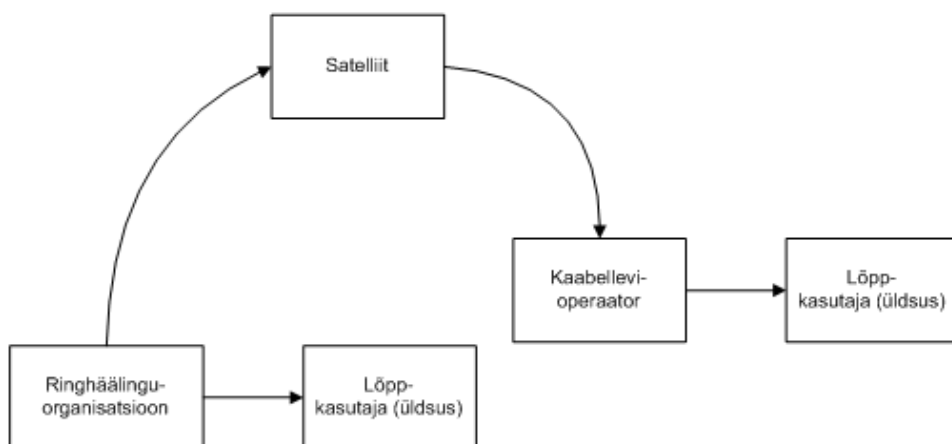

JOONIS 2

Edastamine kaabellevioperaatori jaamani.

¹⁴⁸ Roheline raamat, lk 9.

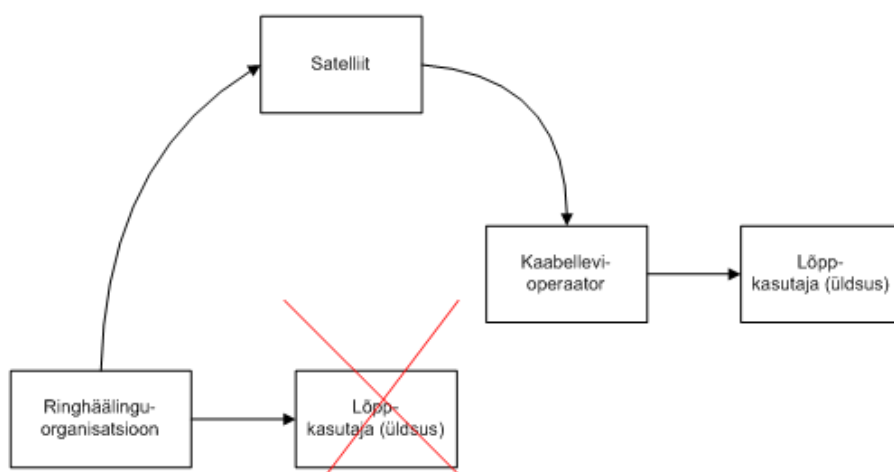
Taasedastamisega on tegemist alates ajahetkest, mil kaabelvioperaator oma jaamas programmi signaali realselt vastu võtab ja selle samaaegselt originaaledastusega oma kaabelvõrgu vahendusel lõppkasutajani toimetab.

JOONIS 3

Taasedastamine.

Käesolevas töös on eelnevalt kasutatud terminit „taasedastamine“, sest kaabelvõrgu puhul räägib regulatsioon alati taasedastamisest. Alates ajahetkest, mil tehnilisse signaali levitamise protsessi sekkub kaabelvõrk, eeldatakse kehtiva regulatsiooni kohaselt automaatselt, et tegemist on taasedastamisega. Praktikas ei ole aga nende kahe mõiste eristamine nii selgepiiriline. Nimelt, paljudel juhtudel on kaabelvõrk ainus televisiooniprogrammi vaatajani viimise viis. See tähendab seda, et ringhäälinguorganisatsiooni enda poolt mingit originaaledastust ei tehtagi. Kas ka sel juhul on tegemist taasedastamisega pelgalt fakti tõttu, et signaali kantakse füüsiliselt edasi just kaabli vahendusel?

JOONIS 4

Edastamine kaabelvioperaatori vahendusel.

Sellele küsimusele vastuse leidmine on audiovisuaalsete teoste kaabelvõrgus kasutamise seisukohalt väga olulise tähtsusega. Nagu magistritöös läbivalt selgitatud, näeb kehtiv regulatsioon õiguste omajatele täiendava tasu maksmise kohustuse ette just taasedastamise puhul. Kui aga kõigil juhtudel, kus signaali kantakse üle kaabli vahendusel, ei ole tingimata tegemist taasedastamisega, ei peaks sellistele juhtudele laienema ka täiendava tasu maksmise regulatsioon.

Berni konventsiooni artikkel 11bis(1) reguleerib teose ülekandmist mistahes vahendite abil, täpsustades üksnes asjaolu, et tegemist on „kaablita levitamisega“. Kuna konventsiooni vastuvõtmise hetkel ei tuntud veel signaali edastamist satelliidi vahendusel, siis on konventsioonis „kaablita edastamise“ all silmas peetud sellist tehnilist signaali edastamise viisi, kus ringhäälinguorganisatsioon saadab sisuliselt oma mastist välja läbi õhu leviva signaali, mille lõppkasutajad seejärel lokaalsete katuseantennide vahendusel vastu võtavad-

Kui tekkis tehniline võimalus satelliitedastuseks, hakati vaidlema küsimuse üle, kas Berni konventsiooni artikkel 11bis(1) katab ka satelliidi kaudu ülekandmist. Tänapäevaks on asunud seisukohale, et kõnealune artikkel katab siiski ka ülekandmist satelliidi vahendusel. E. Ulmer märgib, et see küsimus ei tekita enam lahkarvamusi satelliitedastuse puhul, kus signaali ülekandmine toimub vahetult vaataja vastuvõtuseadmesse (satelliiditaldrik).¹⁴⁹ Sellisel juhul on üheselt tegemist satelliidi vahendusel avalikustamisega, kuna teos toimetatakse lõppvaatajani vahetult satelliidi kaudu.

Jätkuvalt tekitab aga küsimusi selline satelliidi vahendusel signaalide ülekandmine, mille tulemusena signaal ei jõua vahetult üldsuseni, vaid jõuab üldsuseni läbi vahepealse tehnilise punkti. S. Lewinski sõnul on Berni konventsiooni artiklis 11bis(1) üheselt silmas peetud sellist tehnilist ülekandmist, mille tulemusena signaal jõuab just vaatajani – ta on arvamisel, et „ülekandmist“ selle artikli tähenduses peetakse „avalikustamiseks“.¹⁵⁰ On aga kaheldav, kas avalikustamisega on tegemist satelliitedastuse puhul, kus signaal edastatakse satelliidilt üksnes tehnilisse vahepunkti või kaabelvioperaatori jaama, mitte vahetult lõppkasutajani.

¹⁴⁹ E. Ulmer, Protection of Authors in Relation to the Transmission via Satellite of Broadcast Program, RIDA 93, July 1997, lk 14.

¹⁵⁰ S. Lewinski, lk 149.

Valdavalt on siiski jõutud järeldusele, et on piisav, kui avalikkuseni jõutakse kaudselt, pärast vahe-etappi maapealses jaamas. Oluliseks peetakse, et satelliidioperaatori tahe on suunatud lõppastmes signaali avalikustamisele. Silke. Lewinski sõnul on see lähenemine kooskõlas Berni konventsiooni artikli 11bis(1)(i) avara sõnastusega, mis ei piira „avalikustamist“ vahetu avalikustamisega ja samuti Berni konventsiooni üldpõhimõttega olla tehniliselt neutraalne.¹⁵¹

Niisiis on üldlevinud seisukoht, et signaali avalikustamisega Berni konventsiooni mõistes on tegemist nii juhul, kus signaal edastatakse vaatajani satelliidi vahendusel vahetult, kui ka juhul, kui see toimub kaudselt.

Berni konventsiooni artikkel 11bis(1)(ii) reguleerib teose ülekande taasedastamise (i.k. *retransmission*) ja taasülekande (i.k. *rebroadcasting*) ainuõigusi kaabli vahendusel. S. Lewinski ütleb, et taasedastamise ja taasülekande objektiks saab olla ainult (kaablita) ülekanne.¹⁵² Sellega on öeldud otsesõnu, et selleks, et rääkida taasedastamisest või taasülekandest, peab eelnevalt olemas olema originaalülekanne, mille taasedastamine või taasülekanne tehakse.

Eeltoodu tähendab, et signaal peab juba olema mingil viisil avalikkuseni viidud ning kaabli vahendusel toimub selle sama signaali avalikkuseni taas- ehk uuestiviimine. Magistritöö autori arvates tuleneb see otseselt Berni konventsiooni vastavast sättest endast, nii eesti- kui ingliskeelsest versioonist:

- *any communication to the public by wire or by rebroadcasting of the broadcast of the work;*
- teose ülekande avalikustamist kaabli kaudu või kordusülekannet, kui avalikustamist teostab algsest organisatsioonist erinev organisatsioon.

Sellele viitab nii sõnastus „rebroadcasting of the broadcast“ kui „teose ülekande avalikustamist“.

¹⁵¹ S. Lewinski, lk 150.

¹⁵² Samas.

Sarnast loogikat on järgitud Eesti autoriõiguse seaduses. Nimelt defineerib AutÕS § 10³ taasedastamise järgmiselt: taasedastamine kaabelvõrgu kaudu käesoleva seaduse tähenduses on üldsusele vastuvõtmiseks ettenähtud televisiooni- või raadioprogrammi samaaegne, muutumatu ja täielik taasedastamine traatside või õhu, sealhulgas satelliidi kaudu üldsusele kättesaadava kaabel- või mikrolainesüsteemi vahendusel.

Eesti seadusandlus mainib lisaks Berni konventsioonis sätestatule ka samaaegsust. „Samaaegne“ viitab aga magistritöö autori arvates mitme protsessi üheaegsele toimumisele, mis tähendab, et peab olema olema mingi üks protsess, millega paralleelselt ehk samaaegselt toimub mõni muu protsess. Vaadates joonist 4 (Edastamine kaabelvioperaatori vahendusel) näeme, et siin ei toimu kahte paralleelset lõppkasutajani signaali viimise protsessi. Ringhäälinguorganisatsiooni originaaledastust lõppkasutajani ei toimu ja seega ei ole protsessi, millega samaaegselt saaks toimuda kaabelvõrgu kaudu taasedastamine. Siin toimub signaali avalikkuseni viimine ühe korra, mitte „taas“ või „jälle“. Millegi taas-tegemine eeldab, et seda on juba ühe korra tehtud.

Edastamise ja taasedastamise eristamise aluseks peab olema asjaolu, kas on toimunud signaali esmane originaaledastus või mitte. Protsessi ei saa muuta taasedastamiseks pelk asjaolu, et signaali avalikustamise protsessis osaleb tehniliselt kaabel. Selline tõlgendusviis oleks vastuolus tehnilise neutraalsuse printsiibiga, mis on Berni konventsiooni üldpõhimõte. T. E. Synodinou sõnul on tehnilise neutraalsuse printsiip üheselt defineerimata¹⁵³, kuid professor T. Lipinski arvates peaks see eriti informatsiooniühiskonnas garanteerima õiguste omajatele ja kasutajatele, et autoriõiguse kontseptsioon kohaldub võrdselt, olenemata teose liigist ja sellest, kas ta on näiteks analoog- või digitaalvormis.¹⁵⁴

Selles valguses tuleks eristada kaabli vahendusel signaali levitamisel kahte liiki olukordasid:

- 1) Olukord, kus televisiooniprogrammi signaali lõppkasutajani toimetajaks on küll kaabelvioperaator, kuid kus ringhäälinguorganisatsiooni poolset originaaledastust ei toimu ja seega ei saa toimuda ka taasedastamist. Sel juhul,

¹⁵³ T. E. Synodinou, The principle of technological neutrality in European copyright law: myth or reality? *European Intellectual Property Review*, 2012, 34(9), lk 618.

¹⁵⁴ T. A. Lipinski, The myth of technological neutrality in copyright and the rights of institutional users: Recent legal challenges to the information organisation as mediator and the impact of the DMCA, WIPO, and TEACH. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 2003, 54(9), lk 824.

olenemata sellest, et avalikustamise protsessis osaleb ühe etapina tehniliselt kaabel, on tegemist teose esmase avalikustamisega kaudsel viisil, mis vastab satelliidi vahendusel avalikustamisele Berni konventsiooni artikli 11bis(1)(i) tähenduses (Joonis 4. Edastamine kaabellevioperaatori vahendusel);

- 2) Olukord, kus signaal tehakse satelliidi või muu tehnilise vahendi kaudu avalikkuse liikmetele otse kättesaadavaks ja kaabelvõrk on paralleelselt teine allikas, mille kaudu seda sama signaali samaaegselt originaalsignaali taasedastatakse ehk taasnäidatakse (Joonis 3. Taasedastamine).

Praktikas neid kahte ja oma olemuselt väga erinevat olukorda aga ei eristata ning taasedastamiseks loetakse ühtmoodi nii esimest kui teist varianti. See tekitab olukorra, kus õiguste kasutajad maksavad teoste taasedastamise tasu ka juhtudel, kus tegelikult toimub edastamise protsess. Lõpptulemuseks on see, et kuigi tegemist on esimese variandiga ja taasedastamist ei toimu, tuleb siiski tasusid maksta lisaks edastamisele ka taasedastamise eest.

Selline probleem on Eestis vägagi päevakorral, kuivõrd Eesti kaabellevioperaatorite valikus olevate enamike telekanalite puhul on tegemist esimese variandiga – programmitootja edastab satelliidile telekanali signaali, mille avalikustamine üldsusele toimub ainult kaabellevioperaatori vahendusel ning paralleelselt ei eksisteeri muul viisil signaali avalikustamise vormi. Teisisõnu, vastav televisiooniprogramm on avalikkusele nähtav ainult kaabellevioperaatori vahendusel ja mitte kuskil maailmas ei toimu selle televisiooniprogrammi üldsusele avalikustamist muul viisil kui kaabellevioperaatorite kaudu.

Eriti terav on vastuolu juhtudel, kus taasedastamiseks loetakse selliste telekanalite avalikkusele suunamine, mille puhul on loodud Eesti jaoks täiesti eraldiseisev signaal, mis ongi nähtav ainult Eesti kaabellevioperaatorite võrkude vahendusel. Sellist versiooni vastavast kanalit ei avalikustata väljaspool Eestit mitte mingisugusel viisil, isegi mitte teistes kaabelvõrkudes ning ainus televisiooniprogrammi avalikustaja ongi Eesti kaabellevioperaator. Siia alla kuuluvad täna näiteks telekanalid Fox, Fox Life, National Geographic Channel, Showtime, Silver, Sony Entertainment Television, Universal Channel jms.

Valdav enamus Eesti kaabelvioperaatorite poolt näidatavatest telekanalitest ongi saadaval ainult kaabelvõrgu vahendusel ja spetsiaalselt toodetud ainuüksi kaabelvõrgu jaoks. Selliste televisiooniprogrammide puhul peaks regulatsioon rääkima selgelt edastamisest, mitte taasedastamisest, millisel juhul ei ole tegemist ringhäälinguorganisatsiooni poolt edastatavas teleprogrammis sisalduvate teoste teistkordse kasutamisega.

Kokkuvõte

Autoriõigusliku kaitse tagamine ei puuduta mitte ainult seadusloomet, vaid ka riigi poliitilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja kultuurilisi valdkondi. Autoriõigusliku kaitse mõju kultuuri arengule on alati märkimisväärne, olenemata sellest, kas räägime kultuurist rahvuslikul, regionaalsel või globaalsel tasandil.¹⁵⁵ Käesoleva magistritöö põhjal võib P. K. Yu poolt öeldule lisada ka tehnoloogilise aspekti, mida autoriõiguslik regulatsioon samuti vahetult ja oluliselt puudutab.

Võttes arvesse, et autoriõigus puudutab olulisel määral mitmeid valdkondi, tuleb seadusandjal olla regulatsioonide kehtestamisel ja muutmisel ettevaatlik. Samadel põhjustel on teiselt poolt jällegi oluline, et regulatsioon suudaks ajaga sammu pidada ning rahuldada ühiskonna pidevalt muutuvaid vajadusi. C. J. Angelopoulos märgib õigesti, et ülikiire tehnoloogiline areng, millel on oluline mõju kaasaegsele ühiskonnale ja mis iga hetkega järsult edasi liigub, nõuab, et õigusnormid temaga sammu peaksid. Tema hinnangul on sellist vajadust eriti tunda intellektuaalomandi valdkonnas.¹⁵⁶

Magistritöös käsitletud probleemistiku valguses on selge, et autoriõiguslik regulatsioon on ajale jalgu jäänud, ei täida turu vajadusi ning jätab arvesse võtmata turuosaliste vahel tegelikult väljakujunenud praktika. Tuleb nõustuda J. M. Barnett'iga, et kui lubame sellise olukorra jätkumist, siis võib autoriõigus muutuda tõrjuvaks ja vananenud barjääriks intellektuaalomandi objektiks olevate kaupade tootmisele ja turustamisele.¹⁵⁷

Konflikt uue tehnoloogia ja vananenud seadusandluse vahel ei ole intellektuaalomandi valdkonnas hiljuti asetleidnud ilming.¹⁵⁸ Magistritöö autor nõustub teisalt aga P. K. Yu'ga, et konflikt ei pruugi tingimata olla halb, ebanormaalne või hälbiv.¹⁵⁹ Vastupidi, konflikt on väga paljudel juhtudel edasiviiv jõud, sest see sunnib osapooli otsima lahendusi.

¹⁵⁵ Peter K. Yu, The Confucian challenge to intellectual property reforms. *The WIPO Journal*, 2012, 4(1), lk 1.

¹⁵⁶ Christina J. Angelopoulos, Modern intellectual property legislation: warm for reform. *Entertainment Law Review*, 2008, 19(2), lk 35.

¹⁵⁷ Jonathan M. Barnett, The Illusion of The Commons, *Berkeley Technology Law Journal*, Fall 2010, lk 1752.

¹⁵⁸ M. Darren Property Traub, *Litigation Strategies for Intellectual Property Cases*, 2012 ed.: *Leading Lawyers on Analyzing Key Decisions and Effectively Litigating IP Cases*. Thomson Reuters/Aspatore, 2012, lk 5.

¹⁵⁹ Peter K. Yu, *Toward A Nonzero-sum Approach To Resolving Global Intellectual Property Disputes: What We Can Learn From Mediators, Business Strategists, And International Relations Theorists*. University of Cincinnati Law Review, talv 2002, lk 569.

Probleem on aga selles, et senised püüdlused autoriõiguse uuendamiseks on lõppenud tagasipöördumisega vananenud põhimõtete juurde, mis juba ammu ei suuda täita tehnilisest arengust tingitud vajadusi. Sellisele asjaolule pöörab tähelepanu üha enam õigusteadlasi. Nii nendib M. A. Hamilton, et TRIPS lepingu koostamisel eirati üliolulist fakti, et lõviosa intellektuaalomandi turust saab varsti asuma internetis. Ta arvab, et see oli kriitiline tegematajätmine, mis võimaldab oluliselt piirata informatsiooni ja ideede vaba levikut. Toetades arvamust, et autoriõigusest kui sellisest ei peaks loobuma, leiab ta siiski, et regulatsiooni tuleks muuta oluliselt, et see vastaks interaktiivse maailma vajadustele.¹⁶⁰ D. Harris märgib samuti otsesõnu, et TRIPS leping oli mõnes osas vananenud juba hetkel, mil see vastu võeti.¹⁶¹

Niiviisi olemegi me praktikas vastamisi seadustega, mis eksisteerivad ja kuuluvad kohaldamisele, kuid kõik need seadused – rääkimata asjakohastest rahvusvahelistest konventsioonidest – koostati ajal, mil digitaalajastust isegi unistada ei osatud. Selle tulemusena tuleb neid nüüd vajadusel väänata ning tõlgendada väga avatud ja uuenduslikul viisil. Mõnedel juhtudel on see võimalik, teistel jälle mitte. Mõnedel juhtudel võib küll konkreetse õiguste kategooria või õiguste omaja seisukohalt vaadatuna olla teatud tõlgendusviis aktsepteeritav, kuid see võib kaasa tuua soovimatuid tagajärgi teistes autoriõiguse valdkondades ja ei ole seetõttu sobiliku tõlgendusena kohaldatav.¹⁶²

Kokkuvõtlikult vajab autoriõigus ulatuslikku reformi ning käesoleva töö põhjal tuleb asuda seisukohale, et sellist reformi, mis lisaks tehnoloogia arengule võtaks arvesse ka erinevate huvigruppide õiguste tasakaalu ning seaks eesmärgiks autoriõiguse harmoniseerimise.

Kuigi Berni konventsiooni ja TRIPS lepingu eesmärgiks oli autoriõiguse harmoniseerimine, on erinevate riikide autoriõiguse seadusi vaadeldes ilmselge, et autoriõiguse harmoniseerimisest ollakse väga kaugel.¹⁶³ Selleks, et saavutada traditsiooniliselt riigipõhiste regulatsioonide internatsionaliseerimine, peavad erinevate riikide seadusandjad omavahel

¹⁶⁰ Marci A. Hamilton, The TRIPS Agreement: Imperialistic, Outdated, and Overprotective. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vanderbilt University School of Law, May 1996, lk 613.

¹⁶¹ Donald Harris, TRIPS After Fifteen Years: Success or Failure, As Measured By Compulsory Licensing. *Journal of Intellectual Property Law Association*, *Journal of Intellectual Property Law*, Spring 2011, lk 369.

¹⁶² W. Rumphorst, lk 79.

¹⁶³ Lavonne Burke, International Media Pirated: Are They Making the Entertainment Industry Walk the Plank? *Journal of Business, Entrepreneurship and the Law*, the Pepperdine University School of Law, 2010, lk 91.

regulatsioone ja jõustamise strateegiaid kooskõlastama.¹⁶⁴ Intellektuaalomand mängib maailma majanduses üha olulisemat rolli, mistõttu vaidluste arv intellektuaalomandi omandiõiguse, selle kehtivuse, litsentseerimise, rikkumise jms küsimustes näitab kasvutrendi. On vältimatu, et sellised vaidlused hõlmavad erinevatest riikidest pärit osapooli.¹⁶⁵

Kuigi see seab seadusandja üsna raske ülesande ette, tuleks autoriõiguse harmoniseerimine siiski saavutada, kui mitte rahvusvahelisel, siis vähemasti Euroopa Liidu tasandil. Me oleme seadnud eesmärgiks ühtse Euroopa Liidu turu efektiivse toimimise, kus kõigile isikutele, kaupadele ja teenustele peab olema tagatud ühendusesisene vaba liikumine ja võrdne kohtlemine. Tänapäevaks on selle toimimine enamike valdkondade puhul üsna edukalt tagatud nii Euroopa Liidu õigusloome kui kohtuliku kaitse tasandil, kuid kahjuks ei saa sama öelda autoriõiguse valdkonna kohta.

Lisaks harmoniseerimise vajadusele, on nii käesolevas magistritöös kui mitmete õigusteadlaste arvamustes läbivalt rõhutatud aspektiks õiguste omajate ja õiguste kasutajate vahel tasakaalu saavutamise vajadus.

Mis puudutab tasakaalu autoriõiguslikus regulatsioonis, siis nõustub magistritöö autor siinkohal järgnevalt esitatud R. M. Hilty seisukohaga. Veidi rohkem kui kümmekond aastat tagasi hakkasime me aru saama, mida tähendab termin “infoühiskond”. Autoriõiguse püüet võtta sellesse tehnoloogilisse ja sotsiaalpoliitilisse arengusse üle vanad traditsioonilised lähenemised, on üksnes toonud kaasa autorite õigusliku positsiooni tugevdamise. Tuleb nõustuda, et seadusandlikud püüdlused takistada teoste illegaalset kasutamist, olid mitmest aspektist lähtuvalt õigustatud ja kohased. Siiski, piiriülene individuaalsete õiguste positsiooni tugevdamine ei ole paljude olukordade puhul õigeks lahenduseks. Liigne õiguslik kaitse toob kaasa selle, et autoriõigusest puudutatud vastaspool püüab regulatsioonist kõrvale hiilida. Sellises olukorras ei täida autoriõigus oma ülesannet, milleks on adekvaatse huvide tasakaalu tagamine. Vanamoelised autoriõiguse seadused ei ole olnud suutelised saavutama mõistlikku huvide tasakaalu. On aeg hakata hindama, mida „huvide tasakaal“ autoriõiguses tegelikult tähendab.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Marney L. Cheek, *The Limits of Informal Regulatory Cooperation in International Affairs: A Review of The Global Intellectual Property Regime*. George Washington University, *George Washington International Law Review*, 2001, lk 277.

¹⁶⁵ Alessandro L. Celli, Nicola Benz, *Arbitration and intellectual property*. *European Business Organization Law Review*, 2002, 3(3), lk 593.

¹⁶⁶ Reto M. Hilty, *Copyright law and the Information Society - neglected adjustments and their consequences*. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2007, 38(2), lk 135.

Käesolevas töös on püütud leida lahendusi probleemseimatele küsimustele, mis esinevad audiovisuaalsete teoste kaabellevivõrgus taasedastamisel. Töö autori arvates on hetkel kehtiv regulatsioon õiguste kasutajate kahjuks tasakaalust väljas ning seda eelkõige põhjusel, et regulatsioon ei ole arvestanud tehnoloogia arenguga ja selliste tehnoloogiliste uuenduste tõttu väljakujunenud tegeliku praktikaga. Alljärgnevalt on esitatud lühikokkuvõtte käsitletud probleemidest ja võimalikest lahendustest.

Litsentsilepingud praktikas – regulatsioon näeb kaabellevivõrgus taasedastamise korral ette imperatiivse kohustuse maksta õiguste omajale täiendavat tasu, kuid praktikas on autori, produtsendi, ringhäälinguorganisatsiooni ja kaabelvioperaatori vaheliste litsentsilepingute ahela kaudu autorile see tasu juba makstud. Teisisõnu, õiguste kasutaja peab seaduse alusel maksma kaabellevivõrgus kasutamise eest lisatasu, kuigi ta on teose sellise kasutamise eest juba ringhäälinguorganisatsioonile tasu maksnud. Magistritöö autori ettepanek on muuta sellekohane regulatsioon dispositiivseks, andes pooltele lepinguvabaduse printsibiist tuleneva võimaluse tasude maksmist omavaheliste lepingutega reguleerida. Samas, juhtudel, kus tasu maksmise kokkulepe lepingus puudub, kuuluks tasu maksmisele seaduse alusel.

Spetsiifiline eripära Eesti regulatsioonis – reeglina näeb regulatsioon kaabellevivõrgus taasedastamise korral ette täiendava tasu maksmise kohustuse kas autorile või produtsendile, kuid Eestis hetkel kehtiva regulatsiooni kohaselt saavad sellist täiendavat tasu nii autor kui produtsent. Viimane tähendab, et Eestis maksab õiguste kasutaja sama kasutusviisi eest tasu lisaks magistritöö eelmises lõigus kirjeldatule veel ka kolmandat korda. Magistritöö autori ettepanek on selline mitmekordse tasustamise aspekt Eesti autoriõiguse seadusest välja jätta, kuivõrd sellist regulatsiooni ei sätesta Euroopa Liidu õigusaktid ning puudub ka muu põhjendatud vajadus sellise tasuskeemi eksisteerimiseks.

Õiglase tasu – autoriõiguslik regulatsioon ei sätesta, milline on kaabellevivõrgus teose kasutamise korral õiguste omajale makstava lisatasu suurus. Mõningatel juhtudel on ette nähtud õiglase tasu maksmise kohustus, kuid tegemist on määratlemata õigusmõistega. Seetõttu määrab maksmisele kuuluva tasu ühepoolselt kollektiivse esindamise organisatsioon, kui läbirääkimistes jõupositsioonil olev isik. Töö autori arvates peaks regulatsioon sätestama õiglase tasu kujunemise kriteeriumid. Sellest lähtutaks juhtudel, kus autor ei ole lepingu alusel tasu saanud ning tasu kuulub maksmisele seaduse alusel.

Kollektiivse esindamise organisatsioonid – tänaseks ei ole saavutatud kollektiivse esindamise organisatsioonide loomise eesmärke, mille kohaselt (a) kaabelvioperaator ei peaks tegelema paljude tasunõudjatega ja (b) sõlmides lepingu kollektiivse esindamise organisatsiooniga, peaks kaabelvioperaatorile olema tagatud kindlus, et teoste kasutamiseks on kaetud kõik õigused. Vastupidi, välja on kujunenud kollektiivse esindamise organisatsioonide paljusus ning mõlemad probleemid eksisteerivad kollektiivse esindamise tasandil jätkuvalt edasi. Lisaks on probleemiks sellistele ühingutele seadusega tagatud laialdased õigused, mis ei võimalda kaabelvioperaatoritele mõistlikel tingimustel läbirääkimiste pidamist. Magistritöö autori arvates on esiteks küsitav kollektiivse esindamise organisatsioonide vajadus üleüldse, sest praktikas omandatakse vajalikud õigused ja makstakse vastavad tasud õiguste omajate ja kasutajate vaheliste lepingute alusel. Kui aga jätkata õiguste kollektiivse esindamise süsteemiga, siis tuleks kollektiivse esindamise organi satsioonide arvu ja loomise tingimusi seadusega oluliselt piirata, samuti muuta vastavate ühingute tegevus oluliselt läbipaistvamaks.

Kaabelviteenus: kas edastamine või taasedastamine – seadusandlus eeldab, et kaabelvivõrgu vahendusel telekanalite levitamisel on automaatselt tegemist taasedastamisega, praktikas on aga väga paljudel juhtudel kaabelvivõrgu puhul tegemist edastamisega. Seda seepärast puudub originaalne edastus, millega võrreldes saaks toimuda samaaegne ja muutumatu taasedastamine, st kaabelvivõrk ongi ainus televisiooniprogrammi edastusviis. Regulatsioon sellega ei arvesta, mistõttu kõigil juhtudel, kus edastusvahendiks on kaabelvõrk, on ettenähtud täiendava tasu maksmise kohustus. Magistritöö autori ettepanek on võtta regulatsioonis arvesse, et kaabelvivõrgu puhul on siiski võimalik ka edastamine, millisel juhul ei ole tegemist ringhäälinguorganisatsiooni poolt edastatavas programmis sisalduvate teoste teistkordse kasutamisega.

Autoriõiguse laialdasem reform on tänaseni jäänud paljuski õiguste omajate tugeva vastuseisu taha, kellele hetkel kehtiv regulatsioon on vaieldamatult kasulik. P. K. Yu tõdeb samuti, et õiguste omajad tunnevad ennast tugevalt ohustatuna võimalikest uuendustest intellektuaalomandi valdkonnas.¹⁶⁷ Võttes aga arvesse autoriõiguse tähtsust informatsiooni ja ideede vabal levikul, tuleb reformi vajaduse ja suundade hindamisel arvestada siiski üldsuse huvidega. Kahetsusväärne on M. Chon'i poolt väljatoodud tänase tegeliku olukorra

¹⁶⁷ Peter K. Yu, Currents And Crosscurrents in The International Intellectual Property Regime, Loyola of Los Angeles Law Review, Loyola Law School of Loyola Marymount University, Fall 2004, lk 326.

iseloomustus, mille kohaselt kahekümne esimese sajandi alguseks on idee autoriõigusest rõhutatud vastuolus ideega arenemisest.¹⁶⁸

Olles tutvunud Eesti intellektuaalse omandi kodifitseerimise töögrupi autoriõiguse probleemide kaardistuse ja kommentaaridega, on hea meel tõdeda, et vähemasti Eestis on autoriõiguse reform võtnud uuendusmeelsema suuna. Loodetavasti leiavad uuendusmeelsed lähenemised tulevikus laiemat toetust ka Euroopa Liidu tasandil, võimaldamaks seeläbi ka Eesti regulatsiooni veelgi ulatuslikumat ajakohastamist, mis käesolevas töös esitatud põhjustel on kahtlemata vajalik.

¹⁶⁸ Margaret Chon, Intellectual Property and the Development Divide. *Cardozo Law Review*, April 2006, lk 2822.

Legal Challenges on Using Audiovisual Works in Cable Television Networks

Summary

In this paper author sets hypothesis that the copyright regulation which establishes grounds of retransmission of audiovisual works in cable television networks is outdated and is in contradiction with the legal relationships in practice.

The thesis is a theoretical research that is based on comparative analysis of regulatory material, professional literature and practise. The method used is analytical.

The paper in hand is divided into three chapters the first of which describes audiovisual works as the object of copyright protection and also as main objects of cable retransmission.

In the first chapter the purpose of copyright regulation in different copyright systems is analyzed and the importance of balance between the interests of rights owners and users is emphasized. Thereafter it is explained that currently the situation is out of balance in favour of rights holders. Based on the analysis of two main existing copyright systems it is concluded that idealized system should cover elements from both of these systems.

The first chapter finishes by describing audiovisual works as the object of cable television service by also highlighting the fact that at European level there is no unified approach regarding the question who is considered to be the rights owner of film.

Second chapter deals with author's economic rights and opens the main conceptual controversies between the regulation and real practice regarding remuneration matters.

The chapter opens up with the comparison of author's economic rights in the two basic copyright systems where the main difference is the scope of such rights belonging to the author – in one case as open catalogue and in other case as closed catalogue. Thereafter the matter of assigning economic rights is analyzed and conclusion is made that assignment of economic rights can be considered equally to selling the rights.

The issue of assigning economic rights is closely connected to a specific peculiarity in Estonian copyright regulation which is taken under discussion as next topic. The European Union regulation enacts the obligation to pay additional remuneration for cable retransmission

either in favour of the author of audiovisual work or in favour of the producer. However, according to Estonian Copyright Act, both, author of audiovisual work and producer are entitled for remuneration.

Estonian copyright regulation sets an assumption that all economic rights to audiovisual works have been assigned to the producer, in other words the producer is entitled for remuneration in case of exploitation of audiovisual works. Despite of the latter the Copyright Act foresees an additional obligation to pay remuneration to the authors of audiovisual works as well. So, the cable operators clearly pay twice for the same way of exploitation of works: first to producers and then also to authors although according to the law the authors are presumed to have assigned their economic rights.

The author proposes excluding the mentioned provision from Estonian copyright law since such scheme derives neither from the European Union copyright law nor there can be found any other grounded reasoning for the implementation of such scheme.

The second chapter outlines the controversy of legislation and licensing agreements in the practice. In terms of cable retransmission, the regulation at the European Union level enacts an imperative obligation according to which it is required in all cases of cable retransmission that an additional remuneration must be paid to the rights owners. This is in controversy with the practice where such remuneration has already been paid to the rights owners as a result of concluding a sequence of contracts between the author of audiovisual work, producer, broadcasting organisation and cable operator. The latter means that enacting an imperative obligation to pay additional remuneration leads to situation where remuneration for the given way of exploitation of works is paid for several times. In other words, based on regulation, the user must pay additional remuneration although based on contractual relationships he has already paid for given way of exploitation of works.

The author suggests changing this regulation into dispositive so that the regulation would follow the principle of freedom of contract as priority by acknowledging the contractual remuneration arrangements between the parties. The obligation to pay regulatory-based additional remuneration would only apply if the contract between parties does not include arrangements on remuneration.

Finally, the second chapter discusses the principle of free movement of goods and services and its application within the European Union. It remains unclear what is the fundamental difference between distributing a work on DVD (goods) compared to the distribution by means of cable television network (services). In first case the principles of free movement and exhaustion of the distribution right apply, but in the second case the application of both principles is for some reason denied.

Also, it is stressed that currently rights owners hold the power to restrict free movement of works and information within European Union. Namely, European Court acknowledges rights owner's entitlement to limit the exploitation of works even if this might have restrictive effect on free movement of goods and services between Member States.

The third chapter concentrates on some additional aspects of copyright regulation that play substantial role in formation of copyright remunerations.

The issue of equitable remuneration is discussed firstly. The matter of equitable remuneration as such is very frequently debated issue in the copyright circles and the majority of copyright literature mentions such term. Nevertheless, the issue includes several angles that still deserve more attention and analysis.

Copyright laws do not open the definition of equitable remuneration which is to be paid in case of cable retransmission. In practice the amount of payable remuneration is unilaterally set by collective management organisation because of the fact that it basically holds monopoly position in the negotiations. As a consequence, operators don't have practicable opportunities for negotiating the remuneration. In cases of dispute over the amount of remuneration, the neighbouring countries are usually taken as comparison, but it is forgotten that such comparison cannot provide adequate results since the remuneration in the given countries has also been unilaterally set by collective management organizations.

Also, the need to take into account the entire amount payable by users of works is usually ignored. As a result, only the remuneration under debate is taken into account, but it remains unnoticed that the overall amount already paid by cable operator to rights owners for the retransmission of works comprises a substantial part of operator's profit.

In author's opinion the copyright regulation should establish criteria for setting equitable remuneration which would be taken as guidelines in cases where the rights owner has not received remuneration based on contract and would therefore be entitled for remuneration provided by law.

Thereupon the position of collective management organisations is taken under discussion and it is concluded that initial purposes of collective rights management have not been reached. The idea of collective management organisations was initially to guarantee that the cable operator would enter into negotiations with one counterparty instead of multiple rights owners. Also, the purpose was to guarantee that all necessary rights could be cleared at one spot and the retransmission would not be blocked by third parties who did not participate in the negotiations. The collective management of rights was seen as a good solution for those matters.

The abovementioned purposes have not been achieved and in fact the collective management organisations have themselves started to make the negotiations gradually more and more difficult. The cable operator is still facing several counterparties and collective management organisations are not capable of providing certainty that all necessary rights are covered. On the contrary, instead of multiple authors the cable operators are now facing multiple collective management organisations and the uncertainty continues. Additionally, collective management organisations are given extremely wide rights which makes it practically impossible to conduct any constructive negotiations with such organisations.

The author is on the position that the amount of collective management organisations should considerably be reduced and the grounds of functioning of such organisations should be more transparent.

And last, but not least, the third chapter focuses on the differences between transmission and retransmission. According to the current regulation whenever cable interferences into the process of distributing TV-channel, it is automatically considered to be the matter of retransmission. But yet, in many cases in practice, we should talk about transmission instead of retransmission even though the technical distribution is made through cable. The reason is that in many cases there is no other original broadcast and cable distribution is in fact the only broadcast. Therefore cable retransmission does not take place simultaneously in parallel to any other way of transmission.

Approximately 90% of television channels distributed in Estonian cable networks should in fact be considered as transmitted, not retransmitted. The author of proposes to take into consideration that in cases of cable distribution also the act of transmission is possible, not only retransmission. Consequently, in such cases the obligations of additional remuneration for retransmissions should not apply.

In the light of problems described above it is clear that copyright regulation is outdated, does not satisfy the needs of market and in many parts ignores the real practice between rights owners and rights users.

Kasutatud kirjandus

1. Amendment of the Commissions Rules Related to Retransmission Consent, Notice of Proposed Rulemaking, 26 F.C.C.R. 2718, 2001. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://sip-trunking.tmcnet.com/news/2011/03/27/5405158.htm> (02.05.2013)
2. Analysis for the global television content and delivery industry, volume 19 / issue 3. Informa UK Ltd, February 7, 2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=3&ved=0CD0QFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.informatandm.com%2Fwp-content%2Fuploads%2F2011%2F05%2FTVinternational-Sample.pdf&ei=h608UcQGy9PhBImygfAO&usg=AFQjCNGKV8CxhuBbHCwcfHp1awnYVULg1w&sig2=6qrs2XwzP7tf47koU8fAwQ> (02.05.2013)
3. Angelopoulos, C. J., Modern intellectual property legislation: warm for reform. *Entertainment Law Review*, 2008, 19(2).
4. AS Starman hinnakiri. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.starman.ee/teenused/hinnad> (23.02.2013)
5. Barnett, J. M., The Illusion of The Commons, *Berkeley Technology Law Journal*, Fall 2010.
6. Benkler, Y., Freedom in the Commons: Towards a Political Economy of Information. *Duke Law Journal* 52, 2003.
7. Betting, R., Critical Perspectives on the History and Philosophy of Copyright. *Critical Studies in Mass Communication* 9.2, 1992.
8. Burke, L., International Media Pirated: Are They Making the Entertainment Industry Walk the Plank? *Journal of Business, Entrepreneurship and the Law*, the Pepperdine University School of Law, 2010.
9. Burton, M., Reforming Retransmission Consent. Federal Communications Bar Association. *Federal Communications Law Journal*, May 2012.
10. Cameron, J., Approaches to the problems of multimedia. *European Intellectual Property Review*, 1996, 18(3).
11. Celli, A. L., Benz, N., Arbitration and intellectual property. *European Business Organization Law Review*, 2002, 3(3).
12. Cheek, M. L., The Limits of Informal Regulatory Cooperation in International Affairs: A Review of The Global Intellectual Property Regime. George Washington University, *George Washington International Law Review*, 2001.

13. Chon, M., Intellectual Property and the Development Divide. *Cardozo Law Review*, April 2006.
14. Cohen, J., Lochner in Cyberspace: The New Economic Orthodoxy of Rights Management. *Michigan Law Review* 97.2 (1998).
15. Davies, G., Satellite and cable television in Europe - development and prospects. *European Intellectual Property Review*, 1986, 8(5).
16. Defalque, L., Copyright – free movement of goods and territoriality: recent developments. *European Intellectual Property Review*, 1989, 11(12).
17. Dillenz, W., Copyright law revision in Austria. *European Intellectual Property Review*, 1996, 18(10).
18. DNA Oy hinnakiri. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www2.dna.fi/hinnasto> (23.02.2013)
19. Dreier, T., Broadcasting and copyright in the internal market: the new proposal by the EC Commission concerning cable and satellite broadcasts. *European Intellectual Property Review*, 1991, 13(2).
20. Elion tõi turule uudse kuutasulise videolaenutuse teenuse. Elion Ettevõtted AS-i koduleheküljel, uudised ja artiklid, 17. veebruar 2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.elion.ee/infoportaal/uudised/18001/Elion+t%C3%B5i+turule+uudse+kuu+tasulise+videolaenutuse+teenuse> (02.05.2013)
21. Espantaleon, J., Exhaustion light in European television. *European Intellectual Property Review*, 2010, 32(1).
22. European Copyright Code, the Wittem Group, 2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.copyrightcode.eu/index.php?websiteid=3> (02.05.2013)
23. Fisher, W., Theories of Intellectual Property, in Stephen Munzer, ed. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
24. Gervais, D., *The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis*. Second Edition. Sweet and Maxwell 2003.
25. Gillespie, T., *Wired Shut: Copyright and the Shape of Digital Culture*. MIT Press, 2007.
26. Ginsburg, J., A Tale of Two Copyrights: Literary Property in Revolutionary France and America. *Tulane Law Review* 64, 1990.
27. Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society, COM (95) 382 final, Brussels, July 19, 1995.

28. Hamilton, M. A., The TRIPS Agreement: Imperialistic, Outdated, and Overprotective. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vanderbilt University School of Law, May 1996.
29. Harris, D., TRIPS After Fifteen Years: Success or Failure, As Measured By Compulsory Licensing. *Journal of Intellectual Property Law Association, Journal of Intellectual Property Law*, Spring 2011.
30. Hilty, R. M., Copyright law and the Information Society - neglected adjustments and their consequences. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2007, 38(2).
31. Hilty, R. M., Nérisson, S., *Balancing Copyright – A Survey of National Approaches*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2012.
32. Hoeren, T., The Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society. *European Intellectual Property Review*, 1995, 17(10).
33. Jackson, M., Using Technology to Circumvent the Law: The DMCA's Push to Privatize Copyright. *Hastings Communications and Entertainment Law Journal* 23, 200.
34. Jehoram, H. C., The future of copyright collecting societies. *European Intellectual Property Review*, 2001, 23(3).
35. Kalvi, A., *Autorilepingu uus kuub*. *Juridica IV/2003*.
36. Kamina, P., *Film Copyright in the European Union*. Cambridge University Press, 2002.
37. Katz, M.L., *An Economic Analysis of Consumer Harm from the Current Retransmission Consent Regime*, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCoQFjAA&url=http%3A%2F%2F97.74.209.146%2Fdownloads%2Fanalysis_consumer_harm.pdf&ei=-08dUcr3DLL24QTLtYCABA&usg=AFQjCNGh07zS2ZBSpxFoCeJSV00ii1QgKg&sig2=dNgFRtsqpwsor1sTyQ0iXA&bvm=bv.42452523,d.bGE (02.05.2013)
38. Kelli, A. jt., *Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal*.
39. *Konkurentsiameti aastaraamat 2008*, lk 43. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.konkurentsiamet.ee/public/Aastaraamat/AASTARAAMAT_2008.pdf (02.05.2013)

40. Konkurentsiameti aastaraamat 2011, lk 46. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.konkurentsiamet.ee/public/Aastaraamat/AASTARAAMAT_2011.pdf (02.05.2013)
41. Konkurentsiameti sideteenistuse aastaraamat, Sideamet –10 aastat, lk 2. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.konkurentsiamet.ee/?id=14178> (02.05.2013)
42. Kostanski, P., Poland: Copyright Act 1994, Arts.108, 109; 1997 Constitution, Arts.20, 22, 31(3), 45(1), 64(2), 77(2) - "Proceedings for Confirmation of Remuneration Scales" (Tarifbestatigungsverfahren). International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2007. IIC 2007, 38(7).
43. Lewinski, S., International Copyright Law and Policy. Oxford University Press, 2008.
44. Lipinski, T. A., The myth of technological neutrality in copyright and the rights of institutional users: Recent legal challenges to the information organisation as mediator and the impact of the DMCA, WIPO, and TEACH. Journal of the American Society for Information Science and Technology, 2003, 54(9).
45. McAdams, D. D., Full Channel Cuts Deal with Univision to Replace WUNI-TV. TVTechnology, May 16, 2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.tvtechnology.com/feature-box/0124/full-channel-cuts-deal-with-univision-to-replace-wuni-tv/183446> (02.05.2013)
46. Nemvalts, K., jt., Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate probleemide koondkaardistus, 9. juuli 2012.
47. Pek, M., Poland: copyright - proposed reform of the Copyright Commission - collective rights remuneration table. European Intellectual Property Review, 2009. E.I.P.R. 2009, 31(12).
48. Pisuke, H., Autoriõiguse alused, 2006.
49. Pisuke, H., Autor ja ülikool. Autoriõiguse alused. Tartu Ülikooli kirjastus 2004.
50. Pisuke, H., Autoriõiguse alused ja muusikateoste kasutamine. Eesti Kirikute nõukogu, 2006.
51. Pärnu Postimees, internetiväljaanne, 12.01.2009. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.parnupostimees.ee/67975/starman-lopetas-pbk-edastamise/> (02.05.2013)
52. Reinbothe, J. and Lewinski, S., The EC Directive on Rental and Lending Rights and on Piracy. Sweet and Maxwell, 1993.
53. Rennie, M. T. M., E.U. Copyright Directive: May 1999 amendments to appease some industry sectors, 1999, 5(5).
54. Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the question of authorship of cinematographic or

- audiovisual works in the Community, COM(2002) 691 final. Commission of the European Communities, Brussels, 06.12.2002. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0691:FIN:EN:PDF> (02.05.2013)
55. Roheline raamat audiovisuaalteoste internetis levitamise kohta Euroopa Liidus: võimalused ja probleemid digitaalse ühtse turu kujundamisel. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0427:FIN:ET:PDF> (02.05.2013)
56. Rumphorst, W., Fine tuning copyright for the information society. *European Intellectual Property Review*, 1996, 18(2).
57. Schwartz, I. E., Broadcasting and the EEC Treaty. *European Law Review*, 1986, 11(1).
58. Stamatoudi, I. A., *Copyright and Multimedia Works: A Comparative Analysis*. Cambridge University Press, 2002.
59. Stamatoudi, I. A., The European Court's love-hate relationship with collecting societies. *European Intellectual Property Review*, 1997, 19(6).
60. Starman pakub nüüd digitaalset videolaenutust ja kordusTV-d. Delfi digiuudiste portaal, 2. november 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://forte.delfi.ee/news/digi/starman-pakub-nuud-digitaalset-videolaenutust-ja-kordustv-d.d?id=65205902> (02.05.2013)
61. Starman tõi Tallinnas ja Harjumaal turule digiteleviseiooni. Eesti Päevaleht internetiväljaanne, 5. september 2005. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.epl.ee/news/majandus/starman-toi-tallinnas-ja-harjumaal-turule-digiteleviseiooni.d?id=51049052> (02.05.2013)
62. Statistikaamet, Keskmise brutotunnipalk tõusis kõigil tegevusaladel. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.stat.ee/57591> (02.05.2013)
63. Strivens, R., The EC Commission Green Paper on copyright, 1988, 10(9).
64. Summary published by the Commission, COM(84) 300 final/2.
65. Synodinou, T. E., The principle of technological neutrality in European copyright law: myth or reality? *European Intellectual Property Review*, 2012, 34(9).
66. Television Without Frontiers, Green paper on the Establishment of the Common Market for Broadcasting, especially by Satellite and Cable. Commission of the European Communities, COM(84) 300 final, Brussels, June, 14 1984. Kättesaadav

- arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/tvwf/com_1984_300_en.pdf
(02.05.2013)
67. Tilastokeskus, Palkansaaajien kokonaisansio oli keskimäärin 3 111 euroa kuukaudessa vuonna 2011.
Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.tilastokeskus.fi/til/pra/2011/pra_2011_2012-10-19_tie_001_fi.html (02.05.2013)
68. Traub, M. D., *Litigation Strategies for Intellectual Property Cases*, 2012 ed.: *Leading Lawyers on Analyzing Key Decisions and Effectively Litigating IP Cases*. Thomson Reuters/Aspatore, 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.herrick.com/siteFiles/Publications/465E4504928E67843C54E6F6A4108F54.pdf> (02.05.2013)
69. Ulmer, E., *Protection of Authors in Relation to the Transmission via Satellite of Broadcast Program.*, RIDA 93, July 1997.
70. Watal, J., *Intellectual Property Rights in the WTO and Developing Countries*. First Edition. Springer 2001.
71. WTO ja GATT lepingutest kirjutada, mis siin lingil avaneb, kas protokoll vms, see läheb kasutatud kirjanduse alla. Kättesaadav arvutivõrgus: http://europa.eu/legislation_summaries/external_trade/r111010_et.htm (02.05.2013)
72. Ühtse turu akt - Kaksteist vahendit majanduskasvu edendamiseks ja usalduse suurendamiseks „Üheskoos uue majanduskasvu eest“, KOM(2011) 0206 (lõplik), 13. aprill 2011.
73. Yu, P. K., *Currents And Crosscurrents in The International Intellectual Property Regime*, Loyola of Los Angeles Law Review, Loyola Law School of Loyola Marymount University, Fall 2004.
74. Yu, P. K., *Toward A Nonzero-sum Approach To Resolving Global Intellectual Property Disputes: What We Can Learn From Mediators, Business Strategists, And International Relations Theorists*. University of Cincinnati Law Review, Winter 2002.
75. Yu, P. K., *The Confucian challenge to intellectual property reforms*. The WIPO Journal, 2012, 4(1).

Kasutatud normatiivaktid

76. Autoriõiguse seadus. – RT I, 1992, 49, 615; RT I, 28.12.2011, 5.
77. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni eestikeelne versioon. – RT II 1994, 16/17, 49.
78. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni ingliskeelne versioon.
Ingliskeelne versioon kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html#P156_28886
(02.05.2013)
79. Elektroonilise side seadus. – RT I 2004, 87, 593; RT I, 07.11.2012, 3.
80. Euroopa Liidu toimimise leping. – ELT C 83, 30.3.2010, lk 366-388.
81. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas. – EÜT L 167/10, 22/6/2001, lk 230-239.
82. Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping – RT II 1999, 22, 123.
83. Nõukogu direktiiv 93/98/EMÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja ühtlustamine. – EÜT L 290, 24.11.1993.
84. Nõukogu direktiiv 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamissoiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas. – EÜT L 346, 27/11/1992, lk 0061-0066.
85. Nõukogu direktiiv 93/83/EMÜ teatavate satelliitlevile ja kaabli kaudu taasedastamisele kohaldatavaid autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi käsitlevate eeskirjade kooskõlastamise kohta. – EÜT L 248, 06/10/1993 Lk 0015-0021.
86. Rooma konventsioon, vastu võetud 26. oktoobril 1961. – RT II 1999, 27, 165.
87. Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon. – RT II 1993, 25, 55.

Kasutatud kohtupraktika

88. EKo 30.04.1974, C-155/73, *Sacchi*.
89. EKo 18.03.1980, C-52/79, *Procureur du Roi v. Debauve*.
90. EKo 18.03.1980, C-62/79, *Coditel v. Ciné Vog Films*.
91. EKo 06.10.1982, C-262/81, *Coditel v. Ciné Vog Films*.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katrin Kaljuvee (sünnikuupäev: 13.06.1982)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õiguslikud väljakutsed audiovisuaalsete teoste kasutamisel kaabellevivõrgus“, mille juhendaja on Aleksei Kelli (PhD),
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 03.05.2013